

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้แบบฝึกเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

- 1.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
- 1.2 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์
- 1.3 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์
- 1.4 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์
- 1.5 คุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์
- 1.6 การส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 1.7 ขั้นตอนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
- 1.8 ครูกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 1.9 ลักษณะของครูที่ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- 1.10 ทักษะทางการคิดที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดสร้างสรรค์
- 1.11 ความสัมพันธ์ระหว่างความคิด การพูด การเขียน และการกระทำ

เชิงสร้างสรรค์

- 1.12 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความคิดสร้างสรรค์

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์

- 2.1 ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.2 ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.3 ลักษณะของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.4 หลักการในการจัดกิจกรรมการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.5 องค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.6 ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.7 แนวทางส่งเสริมการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.8 กิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.9 รูปแบบการเขียนเชิงสร้างสรรค์

- 2.10 ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.11 ประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 2.12 การประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบฝึก

- 3.1 ความหมายของแบบฝึก
- 3.2 ลักษณะของแบบฝึกที่ดี
- 3.3 หลักการสร้างแบบฝึก
- 3.4 หลักการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึก
- 3.5 ขั้นตอนในการสร้างแบบฝึก
- 3.6 การหาประสิทธิภาพของแบบฝึก
- 3.7 ประโยชน์ของแบบฝึก
- 3.8 ข้อเสนอแนะในการใช้แบบฝึก

4. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2544

- 4.1 ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- 4.2 สาระการเรียนรู้
- 4.2 มาตรฐานการเรียนรู้
- 4.4 กระบวนการเรียนรู้
- 4.5 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- 4.6 การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- 4.7 การวัดผลประเมินกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์

- 5.1 งานวิจัยในประเทศ
- 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

1.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาตนเองและสังคม ประเทศที่มีประชาชนเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์สูง ประเทศก็จะเจริญก้าวหน้า ในทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ความมั่นคงและความสงบสุขของสังคมการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้บุคคลได้ใช้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

ส่งเสริมการมีสุขภาพจิตที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาคนพัฒนาสังคม และพัฒนาชาติในทางที่ถูกที่ควร (วัลนิภา ฉลากบาง, 2535 : 35) จึงมีผู้ศึกษาและให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้อย่างกว้างขวาง

อารี รังสินนท์ (2532 : 29) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดจินตนาการ การประยุกต์ที่สามารถนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยี เป็นความคิดลักษณะที่คนอื่นคาดคิดไม่ถึงหรือมองข้ามเป็นความคิดที่หลากหลาย กว้างไกล เป็นทั้งปริมาณและคุณภาพอาจเกิดจากการคิดผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างความคิดใหม่ ๆ กับประสบการณ์เดิมให้เกิดสิ่งใหม่ที่แก้ปัญหา เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ประภาศรี สีหอำไพ (2531 : 25) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การประมวล ความคิดเห็น อย่างเป็นลำดับตั้งเป็นสมมติฐาน รวบรวมข้อมูลพิสูจน์สมมติฐานเหล่านั้นจนได้ผลตามเป้าหมายที่ต้องการ

กิลฟอร์ด (อารี พันธุ์มี, 2540 : 3 อ้างถึงใน Guilford, 1967) นักจิตวิทยาชาวอเมริกาเป็นผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสมรรถภาพทางสมองกล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดเป็นความคิดอเนกนัย คือ ความคิดหลายทิศทางหลายแง่มุม ที่จะนำไปสู่การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ และแนวทางในการแก้ปัญหา ตลอดจนนำความคิดไปประยุกต์ใช้กับงานต่าง ๆ

ทอร์แรนซ์ (อรทัย สุนทรกิจวิทยา, 2542 : 10 อ้างถึงใน Torrance, 1963) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้งซึ่งที่นอกเหนือไปจากลำดับขั้นตอนของการคิดอย่างปกติธรรมดา เป็นลักษณะเฉพาะภายในตัวบุคคลที่สามารถคิดได้หลายแง่มุมผสมผสานจนได้สิ่งใหม่ที่ต้องสมบูรณ์มากกว่า

วอลเลซ และโคแกน (อารี พันธุ์มี, 2540 : 4 อ้างถึงใน Wallach & Kogan, 1965) เชื่อว่าความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความคิดโยงสัมพันธ์ได้ คนที่มีความคิดสร้างสรรค์คือคนที่สามารถคิดอะไรได้อย่างสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ เช่น เมื่อเห็นปากกาก็นึกถึงน้ำหมึก กระดาษ ดินสอ ยิ่งคิดได้มากเท่าไรยิ่งแสดงถึงศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์มากเท่านั้นแอนเดอร์สัน (จุติมา นาควรรณ, 2544 : 6 อ้างถึงใน Anderson, 1970) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้งที่นอกเหนือไปจากความคิดธรรมดาเป็นความคิดใหม่ที่ตรงข้ามกับความคิดเดิมโดยใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาสร้างรูปแบบความคิด หรือผลผลิตใหม่ที่สมบูรณ์

อารี พันธุ์มี (2540 : 29) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดจินตนาการประยุกต์ที่สามารถนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยี เป็นความคิดที่คนอื่นคาดไม่ถึง หรือมองข้ามเป็นความคิดหลากหลาย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545 : 4) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิมและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2546 : 16) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดที่มุ่งแก้ปัญหา หรือประดิษฐ์คิดค้นในแนวทางที่ใหม่แปลกแตกต่างไปจากเดิม และมีคุณค่าเป็นประโยชน์

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การประมวลความคิดระหว่างความคิดใหม่กับประสบการณ์เดิมและแสดงออกมาเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม โดยแสดงให้เห็นถึงความคิดหรือข้อเสนอแนะที่น่าสนใจโดยมิได้ลอกเลียนแบบใคร

1.2 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ (Theory of Creativity)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ แต่ละทฤษฎีจะอธิบายกระบวนการคิดและกระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

เดวิส (กรมวิชาการ, 2542 : 6-7 อ้างถึงใน Davis, 1983) ได้รวบรวมความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาเป็นทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์โดยแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๑ 4 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงจิตวิเคราะห์ (Psychology Analysis theory) นักจิตวิทยาทางจิตวิเคราะห์ เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในจิตใต้สำนึกระหว่างแรงขับทางเพศ กับความรู้สึกผิดชอบทางสังคม ความคิดสร้างสรรค์ เกิดขึ้นระหว่างการรู้สึกกับจิตใต้สำนึก ซึ่งอยู่ในขอบเขตของจิตส่วนที่เรียกว่าจิตก่อนสำนึก

2. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ มีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้โดยเน้นที่การเสริมแรง การตอบสนองที่ถูกต้องกับสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ นอกจากนี้ยังได้เน้นความสัมพันธ์ทางปัญญา คือ การโยงความสัมพันธ์จากสิ่งเร้าหนึ่งไปยังสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดความคิดใหม่

3. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงมนุษยนิยม (Humanism Theory) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวคิดที่ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มนุษย์มีติดตัวมาแต่กำเนิดจะแสดงความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ ขึ้นอยู่กับการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวย เป็นผู้ที่รู้จักตนเองในสภาพที่เป็นจริง เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองในส่วนบกพร่องและส่วนดี รู้จุดอ่อน ดัดสนใจเลือกทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน มองเห็นศักดิ์ศรีและคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างสรรค์ตนเองและสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. ทฤษฎีออทา (AUTA Theory) เป็นทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ซึ่งสร้างโดย เดวิส (Davis) และโอซัลท์ลิแวน (O' Sullivan) ในปีค.ศ. 1980 ทั้งสองมีแนวคิดว่า ความคิดสร้างสรรค์ นั้นมีอยู่ในมนุษย์ทุกคนและสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามรูปแบบของโมเดล AUYA ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 การตระหนัก คือ ตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อตนเอง และสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4.2 ความเข้าใจ คือ มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

4.3 เทคนิควิธี คือ การรู้เทคนิควิธีในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทั้งที่เป็นเทคนิคส่วนบุคคล และเทคนิคที่เป็นมาตรฐาน

4.4 การตระหนักในความจริงของสิ่งต่าง ๆ คือ การรู้จักหรือตระหนักในตนเองอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งการเปิดกว้างรับประสบการณ์ต่าง ๆ โดยมีการปรับตัวอย่างเหมาะสมการตระหนักถึงเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน องค์ประกอบทั้ง 4 นี้ จะผลักดันให้บุคคลสามารถดึงศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของตนเองมาใช้ได้

นอกจากนี้ Guilford (Guilford) ยังได้คิดทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญา (The Structure of Intellect Theory) โดยเน้นเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผลและการแก้ปัญหาซึ่งได้แบ่งสมรรถภาพทางสมองของมนุษย์ออกเป็น 3 มิติ คือ เนื้อหา วิธีการคิด ผลของการคิด (ผ่องศรี บัววัฒน์ 2546 : 9 - 12 : อ้างถึงใน Guilford, 1967)

1. มิติที่ 1 ด้านกระบวนการคิด (Operation) มิติที่แสดงถึงลักษณะกระบวนการทำงานของสมองแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ

1.1 การรู้การเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการตีความของสมองเมื่อเห็นสิ่งเร้า แล้วเกิดการรับรู้เข้าใจในสิ่งนั้น และบอกได้ว่าเป็นอะไร

1.2 ความจำในระยะยาว

1.3 ความจำในระยะสั้น

1.4 ความคิดอเนกนัย หรือการคิดหลายทิศทางเป็นความสามารถในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้หลายรูปแบบ หลายแง่มุมแตกต่างกันออกไป

1.5 การคิดเอกนัย หรือความคิดความสามารถในการคิดหาคำตอบที่ดีที่สุดจากข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่กำหนดและคำตอบที่ถูกต้องมีเพียงคำตอบเดียว

1.6 การประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการประเมินผลของการคิดเพื่อหาข้อสรุปโดยอาศัยเกณฑ์ที่ดีที่สุด

2. มิติที่ 2 ด้านเนื้อหา หมายถึง มิติที่แทนเนื้อหาข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่เป็นสื่อในการคิดที่สมองรับเข้าไปคิด แบ่งเป็น 5 ลักษณะ

2.1 ภาพที่รับรู้ทางตา

2.2 เสียงที่รับรู้ทางหู

2.3 สัญลักษณ์ หมายถึง ข้อมูลที่อยู่ในรูปเครื่องหมายต่าง ๆ เช่น อักษรตัวเลข

2.4 ภาษา หมายถึง ข้อมูลที่อยู่ในรูปของถ้อยคำที่มีความหมายต่าง ๆ กัน สามารถใช้ติดต่อสื่อสารได้

2.5 พฤติกรรม หมายถึง ข้อมูลที่แสดงออกด้วยกิริยาอาการเป็นการกระทำที่สามารถสังเกตเห็น รวมทั้งทัศนคติ การรับรู้ การคิด เช่น การยิ้ม

3. มิติที่ 3 ด้านผลจากการคิด หมายถึง มิติที่แสดงถึงผลที่ได้จากการทำงานของสมองเมื่อสมองได้รับข้อมูลจากมิติที่ 2 และใช้ความหมายในการตอบสนองข้อมูล หรือสิ่งเร้าที่ได้รับในมิติที่ 1 ผลที่ได้ออกมาเป็นมิติที่ 3 หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างว่าผลของการคิดเกิดจากการทำงานของมิติที่ 1 และ 2 นั้นเอง แบ่งได้เป็น 6 ลักษณะ คือ

3.1 หน่วย สิ่งที่บอกลักษณะเฉพาะตัวและแตกต่างไปจากสิ่งอื่น

3.2 จำพวก หมายถึง ประเภทหรือจำพวกหรือกลุ่มของหน่วยที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกัน

3.3 ความสัมพันธ์ หมายถึง ผลของการเชื่อมโยงความคิดเกี่ยวกับสิ่งของประเภทเดียวหรือหลายประเภทเข้าด้วยกันโดยอาศัยลักษณะบางประการเป็นเกณฑ์ ความสัมพันธ์นี้อาจอยู่ในรูปของหน่วยกับหน่วย จำพวกกับจำพวก ระบบกับระบบ เช่น คนคู่กับคน คนคู่กับบ้าน นกคู่กับรัง

3.4 ระบบ หมายถึง การจัดประเภทของสิ่งเร้าต่าง ๆ ให้เป็นระบบที่เป็นแบบแผน เช่น ระบบจำนวนเลขที่เป็นเลขคี่ 1, 3, 5

3.5 การแปลงรูป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงองค์ประกอบของสิ่งเร้าหรือข้อมูลให้อยู่ในรูปใหม่

3.6 การประยุกต์ หมายถึง ความเข้าใจในการนำข้อมูลไปใช้ เพื่อขยายความหรือพยากรณ์ หรือคาดคะเนข้อความในตรรกวิทยา ประเภท "ถ้า ...แล้ว"

เมื่อรวมทั้ง 3 มิติเข้าด้วยกันทำให้โครงสร้างทางสติปัญญาแบบกิลฟอร์ด เชื่อว่าสติปัญญาเป็นผลรวมของความคิดหลายด้านเข้าด้วยกัน แต่ความคิดสร้างสรรค์จะเป็นลักษณะของความคิดอเนกนัย คือ ความคิดหลายทิศทางมีความยืดหยุ่นในการคิด ดังนั้นแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด จึงเป็นการวัดความสามารถทางการคิดอเนกนัย คือ วัดความคล่องแคล่วทางความคิด ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม

1.3 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

กิลฟอร์ด (ชันทิชา รัตนปราณี, 2547 : 14-17 : อ้างถึงใน Guilford, 1967) อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถทางสมองที่สามารถใช้ในการแก้ปัญหาหรือประยุกต์ใช้กับงานได้หลายชนิดโดยความคิดที่กว้างไกลหลายทิศทางหรือที่เรียกว่า ความคิดแบบอเนกนัย ประกอบด้วย

1.ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดา เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นครั้งแรก หรืออาจเกิดจากความรู้นี้เดิมมาดัดแปลงมาประยุกต์ ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การคิดเครื่องบินได้ เป็นแนวคิดมาจากการทำเครื่องร่อน ความคิดริเริ่มจึงเป็นลักษณะความคิดที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เป็นความคิดที่แปลกแตกต่างจาก

ความคิดเดิมและอาจไม่เคยมีใครนึกหรือคิดมาก่อน ความคิดริเริ่มจำเป็นต้องอาศัยความกล้าคิด กล้าลองเพื่อทดสอบความคิดตน ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดริเริ่ม สรุปรูปจากการศึกษาค้นคิด ของ อารี พันธุ์มณี (2537 : 35 – 36) พบว่า คนที่มีความคิดริเริ่มมักไม่ชอบความจำเจ ซ้ำซาก แต่จะชอบปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้งานของเขามีชีวิตชีวา มีความแปลกใหม่กว่าเดิม เขาจะเป็น บุคคลที่มีความศรัทธา ที่จะทำงานที่ค่อนข้างยากซับซ้อน อาศัยความสามารถสูงให้สำเร็จได้ โดยเขาจะเป็นบุคคลที่มุ่งมั่นและมีสมาธิแน่วแน่ในงานของตน ไม่เห็นแก่สินจ้างและรางวัล แต่ เป็นการทำงานที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน หรือศรัทธาและพอใจที่จะทำงานนั้นๆ ให้ประสบความสำเร็จ พฤติกรรมของบุคคลที่มีความคิดริเริ่ม จึงมักเป็นบุคคลที่กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าเสี่ยง และเล่นกับความคิดของตน เขาจึงเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะไม่พลาดกลัวกับสิ่งลึกลับประหลาดหรือคลุมเครือ แต่กลับขี้ขลาดและทำท้อให้อายากทดลองและ รู้สึกพอใจ ตื่นเต้นที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น จัดว่าเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี

2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิด หาคำตอบที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน ได้ในปริมาณที่มากในเวลาจำกัด แบ่งเป็น

2.1 ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถ ในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่ว

2.2 ความคิดคล่องแคล่วทางการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกัน หรือคล้ายกันให้มากที่สุดเท่าที่จะ มากได้ภายในเวลาที่กำหนด

2.3 ความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็น ความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค กล่าวคือ สามารถที่จะนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4 ความคิดคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถ ที่จะคิดในสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น คิดหาประโยชน์จากก้อนอิฐมาให้ได้มากที่สุด เวลา 5 นาที ความคิดคล่องแคล่วนับเป็นความสามารถในการที่จะพยายามเลือกเฟ้นให้ได้ ความคิดที่ดีเหมาะสม ก่อนอื่นจึงจำเป็นต้องคิดให้ได้มาก ๆ หลายอย่างและแตกต่างกันแล้ว จึง นำความคิดมาพิจารณาเปรียบเทียบกันว่า ความคิดใดจะเป็นความคิดที่ดีที่สุดและให้ประโยชน์ มากที่สุด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ความคิดคล่องแคล่วนอกจากจะช่วยให้เด็กได้ เลือกคำตอบที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด และยังช่วยจัดหาทางเลือกอื่น ๆ ที่อาจเป็นไปได้ ความคิดคล่องแคล่วนอกจากช่วยให้มีข้อมูลมากพอในการเลือกแล้ว ยังมีช่องทางอื่นที่เป็นไปได้ ให้เลือกอีกด้วย จึงถือเป็นความสามารถเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความคิดที่มีคุณภาพ

3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหา คำตอบได้หลายประเภทหลายทิศทาง แบ่งออกเป็น

3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะคิดให้ได้หลายอย่าง อย่างอิสระ

3.2 ความคิดยืดหยุ่นด้านการดัดแปลง (Adaptive Flexibility) ซึ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดไม่ซ้ำกัน

ดังนั้นสรุปได้ว่าพฤติกรรมที่เป็นความคิดสร้างสรรค์นี้เป็นความสามารถด้านหนึ่งของเชาว์ปัญญา เป็นการคิดหลายทิศทาง ซึ่งประกอบไปด้วยความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ดังนั้นองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์จึงประกอบไปด้วย

1. ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความคิดแปลกใหม่ไม่ซ้ำกับความคิดของคนอื่น และแตกต่างจากความคิดธรรมดา ซึ่งอาจเกิดจากการคิดของเดิมที่มีอยู่แล้วคิดให้แปลกแตกต่างจากที่เคยเป็น หรือสามารถพลิกแพลงให้กลายเป็นสิ่งใหม่

2. ความคิดคล่องแคล่ว หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกันได้ปริมาณมากที่สุดในเวลาจำกัด

3. ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทหลายทิศทาง มีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา

1.4 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อสังคม เพราะวิทยาการต่าง ๆ ในโลกเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง เป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ในการประดิษฐ์ค้นหาลองใหม่ รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและนำไปสู่ความสำเร็จของมนุษยชาติเป็นอย่างยิ่งจึงมีผู้สนใจและให้ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

เซอร์ลอค (Hurlock, 1972 : 319) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์ให้ความสนุกสนาน ความสุขและความพอใจแก่เด็กมาก สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ ไม่มีอะไรจะสร้างความพอใจและสนุกสนานเท่ากับการที่เด็กได้สร้างสิ่งใหม่ ขึ้นมาด้วยตัวของเขาเอง

วคินี อิศรเสนา ณ อยุธยา (2545 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่เพียงแต่เป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนอารมณ์เท่านั้นแต่ยังช่วยสนับสนุนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี ความคิดสร้างสรรค์สร้างผลผลิตหรือความคิดที่ไม่เหมือนใคร ทำให้มนุษย์รู้สึกดีกับตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ทำให้คนได้แสดงความรู้สึกเห็นคุณค่าและเคารพในตนเอง

อารี สันทนต์ (2540 : 24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในสังคมปัจจุบัน เพราะสังคมเปลี่ยนแปลงมีปัญหาใหม่ตลอดเวลาเยาวชนจะต้องได้รับการฝึกให้รู้จักการคิดใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหา เช่น กูเดนเบิร์ก ผู้คิด

ประดิษฐ์สิ่งพิมพ์ ชาร์ลส์ ดาร์วิน ผู้คิดทางพันธุกรรม บุคคลเหล่านี้นำความคิดสร้างสรรค์มาทำประโยชน์

จากความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นการสนองความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ ที่อยากทดลองความสามารถของตนเอง ต้องใช้จินตนาการของคนในเรื่องต่าง ๆ บุคคลที่สามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ออกมาได้มาก จึงเป็นผู้ที่มีความพอใจในตนเอง และสภาพแวดล้อม มีสุขภาพจิตดี มีแรงจูงใจที่คิดแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาคนและสังคมอยู่เสมอ

1.5 คุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์

คุณลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องที่มีความละเอียดและสลับซับซ้อน ครอปเปลีย์ (Cropley, 1976) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จากหลายกลุ่มอาชีพ ได้สรุปลักษณะบุคลิกภาพของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายประการดังนี้

1. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้มีความรู้ มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ และสามารถรวบรวมความคิดจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้ เป็นผู้ที่มีความตื่นตัวสูงต่อบุคคล เหตุการณ์ ข่าวสาร ข้อมูล ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ
2. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้มีจิตใจเปิดกว้างสำหรับการเรียนรู้ ประสบการณ์สามารถยอมรับความคิดที่ไม่มีเหตุผล และจะไม่เก็บงำความรู้สึกและจินตนาการไว้
3. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ชอบใช้ความคิดในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์ หรือลักษณะของนามธรรม มีความคิดที่หลากหลาย มีความคิดรวบยอด สนใจสภาพความเป็นไป สนใจในสิ่งที่เป็นจริง รูปแบบ ความงามมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจากความจำ หรือความสำเร็จมีความคิดว่าผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์มีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง
4. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะประเมินสิ่งต่าง ๆ อย่างมีอิสระชอบที่จะทำงานที่มีลักษณะยุ่งยากซับซ้อน มีอุปนิสัยในการทำงานที่ไม่ต้องการความมีระเบียบ ไม่มีกรอบและหลักเกณฑ์ในการทำงาน ไม่ยึดติดในระเบียบแบบแผน
5. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้มีความต้องการคิดสร้างสิ่งใหม่โดยไม่สนใจว่าจะมีใครวิพากษ์วิจารณ์อย่างไร ไม่มีความวิตกกังวลทุกข์ร้อนต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว
6. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะมีแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากภายในจิตใจ เช่น ความสุข ความรัก สิ่งเหล่านี้มีอำนาจกระตุ้นให้บุคคลกระทำกิจกรรมในทางสร้างสรรค์มากกว่าแรงจูงใจจากภายนอก ซึ่งได้แก่ ชื่อเสียง เกียรติยศ รางวัล

7. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีการรับรู้ในลักษณะที่ไวต่อปัญหา มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถในการคิดหลายทาง มีความสนใจบุคคล วัตถุ เหตุการณ์ และปัญหา

8. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทั้งทางกว้างและทางลึก มีความพร้อมที่จะเสี่ยงในการทำกิจกรรม มีความต้องการที่จะก้าวไปข้างหน้า มีลักษณะมุ่งสู่นาคตและไม่ยึดติดกับความคิดเดิม โดยพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดได้ตลอดเวลา

9. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความวิตกกังวลต่อสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น มีความพอใจ ตื่นเต้นและมีความรู้สึกสนุกที่จะเผชิญกับสิ่งที่น่าประหลาดใจ มีความคิดและการแสดงออกที่แตกต่างจากบุคคลอื่น และเป็นผู้มีอารมณ์ขัน

10. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีสมาธิ สามารถทำกิจกรรมในลักษณะของการเกาะติดเป็นเวลานาน มีจิตมุ่งมั่นอยู่ทำงานไม่ออกแวก

11. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีความสามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กันได้ ในลักษณะที่บุคคลทั่วไปคิดไม่ถึง

12. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษา มีความคล่องแคล่วในการคิดเลข การใช้ความคิด การทำความเข้าใจข้อมูล สถานการณ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อม

13. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีความสามารถคิดและเข้าใจลักษณะที่เป็นนามธรรม การจัดระบบของสิ่งต่าง ๆ มีการแสดงออกในทางสร้างสรรค์

14. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีพลังงานในการทำงานสูง สามารถทำงานอยู่ในความสนใจได้เป็นเวลานาน มีสมาธิ แต่จะไม่ชอบงานอดิเรกหรืองานที่มีความซ้ำซากจำเจ

15. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีความเฉียบแหลมฉับไวทางการใช้ความคิด การใช้จินตนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตในวัยเด็กมักพบว่าเป็นเด็กที่ชอบสนุก มีอารมณ์ขัน เป็นนักแต่งนิทาน ชอบสร้างเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้เกิดความรู้สึกตื่นเต้นสนุกสนานอยู่ตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์มีอยู่หลายประการ ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ทุกคนจะต้องมีคุณลักษณะหลายประการประกอบกัน คุณสมบัติเหล่านี้ จะแสดงออกให้เห็นปรากฏชัดเจน เช่น ชาร์ลส์ ดาร์วิน เป็นผู้ชอบแสวงหาความรู้ มีความรวดเร็วฉับไวในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ชอบเก็บสะสมสิ่งของและมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง ซึ่งบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ทั้งหลายต่างมีคุณลักษณะดังกล่าวอยู่ในตัวทั้งสิ้น แต่ระดับการแสดงออกของคุณสมบัติแต่ละด้านอาจแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล เวลา สถานที่ และองค์ประกอบอื่น

ศรีสุรางค์ ทีนะกุล (2542 : 20-21) กล่าวถึงคุณลักษณะของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถเสริมสร้างพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กเพื่อให้เจริญเติบโตเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในอนาคตได้ ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การมีอุปนิสัยการช่างสังเกต นับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ การทำความเข้าใจสิ่งรอบตัว เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการคิดทุกชนิด
2. การมีความอยากรู้อยากเห็น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก ตั้งแต่ทารกใช้สายตาสำรวจวัตถุ สิ่งของ จนสามารถใช้มือจับและสามารถเดินไปสำรวจได้ด้วยตนเอง ความอยากรู้อยากเห็นก่อให้เกิดเป็นพลังในทางสร้างสรรค์ที่มีความสำคัญ
3. การมีความไวในการรับรู้ การรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ฉับไว แม้มีการเปลี่ยนแปลงแต่เพียงเล็กน้อย จะเห็นในสิ่งที่เด็กอื่นไม่เห็น สามารถสัมผัสสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างรวดเร็ว
4. การมีความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป จะมองสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่แตกต่างจากผู้อื่น การคิดที่แตกต่างจากบุคคลอื่นเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งความคิดลักษณะนี้จะเกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก สิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความคิดนี้คือ การกล้าทำ
5. การมีจินตนาการอันไร้ขอบเขตจินตนาการเป็นจุดกำเนิดความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการเกิดขึ้นตามธรรมชาติเมื่อเด็กอายุ 4 - 5 ปี จะแสดงออกโดยการเล่นสมมติเด็กผู้หญิงชอบเล่นขายของ เด็กผู้ชายชอบนำสิ่งของมาทำเป็นบ้าน จินตนาการอันไร้ขอบเขตเกิดขึ้นจากความคิดที่อิสระ และต้องอาศัยความส่งเสริมด้วย
6. การมีขอบแสวงหาความรู้ แสดงออกมาให้เห็นด้วยการชอบอ่านหนังสือ ชอบท่องเที่ยว ชอบพูดคุย การแสวงหาทำให้เกิดการเก็บสะสมความรู้ และเมื่อถึงโอกาสที่เหมาะสมก็สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาจัดรูปแบบใหม่ ก่อให้เกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์ สร้างประโยชน์ต่อบุคคล
7. การมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง ความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษทำให้บุคคลมีความรักสิ่งนั้น ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมการเก็บสะสมสนใจรายละเอียดที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งนั้น หรืออาจมีอุปนิสัยชอบซักถามเพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นอย่างกว้างขวาง ตลอดจนสามารถสร้างความคิดทฤษฎีและผลผลิตใหม่จากความสนใจ
8. การมีความสามารถเฉพาะด้านที่ปรากฏออกมาให้เห็นตั้งแต่วัยเด็ก เป็นความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมาให้เห็นตั้งแต่อายุน้อย ๆ ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้นปรากฏว่าบางคนบิดามารดา หรือบุคคลใกล้ชิดมีความเชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ เฉพาะด้านหรือเฉพาะทางมาก่อน
9. การมีอารมณ์ขัน การมีอารมณ์ขันเป็นลักษณะประจำตัวของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และการมีอารมณ์ขันมักจะเกิดขึ้นตั้งแต่บุคคลยังอยู่ในวัยเด็ก

10. การมีความเชื่อมั่น เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความเชื่อมั่นในการคิด การตัดสินใจ ของตนเอง จะกระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความมั่นใจ ไม่มีความหวาดหวั่นว่าจะเกิดความผิดพลาด ไม่มีความวิตกกังวลในการถูกวิพากษ์วิจารณ์ การมีความเชื่อมั่นเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก ที่ผู้ปกครองสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ทันทั่วทั้งที่ จนเด็กเกิดความรู้สึกไว้วางใจ เกิดความอบอุ่นเป็นสุข ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระด้วยตนเอง

โดยสรุปคุณลักษณะของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์เริ่มต้นจากอุปนิสัยการช่างสังเกต ความอยากรู้อยากเห็น การมีความไวในการรับรู้ ความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป การมีจินตนาการอันไร้ขอบเขต การชอบแสวงหาความรู้ มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง มีความสามารถเฉพาะด้านที่ปรากฏออกมาให้เห็นตั้งแต่วัยเด็ก มีอารมณ์ขัน การมีความเชื่อมั่น ทั้งหมดเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่สามารถเกิดขึ้นในเด็กแต่ละคน หากเด็กได้รับประสบการณ์เฉพาะทางเป็นการกระตุ้นหรือส่งเสริมอีกทางหนึ่ง เด็กก็จะสามารถแสดงศักยภาพทางด้าน สร้างสรรค์ให้ปรากฏออกมาชัดเจน ดังนั้นคุณลักษณะพื้นฐานตามที่กล่าวมา และประสบการณ์เฉพาะทาง จึงมีลักษณะที่ส่งเสริมกันส่งผลต่อศักยภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะด้านของความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากบุคคลแต่ละคน

1.6 การส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

วิธีการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถทำได้หลายวิธี เพื่อกระตุ้นให้บุคคลทำงานและแก้ปัญหาให้บังเกิดผลดี สามารถทำให้เกิดสิ่งใหม่ เทคนิควิธีการต่อไปนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากวิธีการที่ เลอฟรังคอยส์ (Lefrancois, 1965 : 239 - 243) รวบรวมไว้สำหรับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

1. วิธีการระดมสมอง (Brainstorming) เป็นวิธีการที่ ออสบอร์น (Osborn, 1963) คิดโดยมีหลักการว่า ต้องการได้วิธีการแก้ปัญหาหลายวิธีโดยไม่มีการประเมินหรือตัดสินว่า วิธีการอย่างใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม วิธีการนี้อาจสร้างปัญหาให้กับผู้ที่เริ่มใช้บ้าง แต่เมื่อใช้อย่างถูกต้องคล่องแคล่วแล้ว ผู้ที่ใช้

1.1 ห้ามวิพากษ์วิจารณ์ความคิดที่เกิดขึ้นไม่ว่ากรณีใด ๆ

1.2 ต้องการความคิดหลายความคิดในเชิงปริมาณ

1.3 ความคิดทั้งหลายที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะผิดธรรมดาอย่างไร หรือจะมีลักษณะที่กว้างหรือไกลออกไปมากเท่าไรถือว่าเป็นสิ่งดี ทุกคนจะต้องยอมรับได้ทั้งหมด

1.4 การตบแต่งหรือการผสมผสานความคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นสิ่งที่สามารถทำได้

ดังนั้นผู้ที่ใช้กระบวนการระดมสมองเพื่อการคิดแก้ปัญหาจำเป็นจะต้องเคารพกฎเกณฑ์ข้างต้น จะต้องทำให้บุคคลมีความรู้สึกอิสระในทางความคิด

2. วิธีการของ กอร์ดอน วิธีการนี้ดัดแปลงวิธีการจากระดมสมอง มาพัฒนาขึ้นใหม่ เรียกว่า ความคิดสร้างสรรค์เชิงปฏิบัติ ความแตกต่างระหว่างวิธีการทั้งสองคือ วิธีการระดมสมองให้ข้อมูลชัดเจนในรายละเอียดของปัญหากับผู้ปฏิบัติการในกลุ่ม ขณะที่วิธีการของ กอร์ดอนผู้ดำเนินการไม่ได้บ่งบอกปัญหาอย่างชัดเจนแต่ใช้แนวเทียบเคียงอย่างกว้าง ๆ ในลักษณะคำพูดที่เป็นนามธรรม วิธีการกอร์ดอน เริ่มต้นด้วยคำถามที่มีลักษณะเป็นนามธรรมก่อนสามารถทำให้ผู้ตอบสามารถคิดคำตอบที่คาดไม่ถึงได้ เช่น สามารถเก็บรถยนต์โดยเอาแขนไว้ ดังนั้นวิธีการของกอร์ดอนจึงเป็นวิธีการที่ฝึกฝนให้สมองมีความคิดสร้างสรรค์ได้

3. เทคนิคซินเนติก เป็นเรื่องของการเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย แต่มีลักษณะพิเศษตรงที่จะต้องเพิ่มกลไกทาง จิตวิทยาในการวิเคราะห์ปัญหาเข้าไปก่อน ซึ่งกลไกในทางจิตวิทยาที่ใช้วิเคราะห์ปัญหามี 2 ขั้นตอน คือ การทำปัญหาที่แปลกให้คุ้นเคย กับการทำปัญหาที่คุ้นเคยให้แปลก

4. วิธีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ วิธีนี้อาร์บาร์โน (Albano, 1978) ได้แบ่งปัญหาใหญ่ออกเป็นองค์ประกอบย่อยในลักษณะของตัวแปรหลายตัว พยายามหาวิธีการแก้ปัญหาหลายแบบ ค้นหาความคิดหลายความคิดที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ปัญหา โดยมีหลักการว่าจะต้องพยายามเชื่อมโยงความสัมพันธ์ส่วนย่อยเข้าด้วยกันความคิดชนิดนี้นิยมใช้ตัวแปรหลายตัว นำมาเขียนในลักษณะรูปทรงเรขาคณิตสามมิติ ความสัมพันธ์บางลักษณะเป็นจินตนาการทางสร้างสรรค์ที่น่าสนใจความสัมพันธ์ในลักษณะนี้อาจก่อให้เกิดประดิษฐ์กรรมแปลก ๆ ในอนาคต

5. วิธีการซีเอ็นบี (CNB) วิธีการนี้พัฒนาขึ้นโดย เฮเฟล (Haefele, 1962) โดยใช้วิธีการเขียนปัญหาและวิธีการที่แก้ไขที่เป็นไปได้บางประการลงในสมุดบันทึกหน้าแรกวิธีการนี้เรียกว่า วิธีการเก็บรวบรวมสมุดบันทึก (Collective Notebook Method) ส่วนดีของวิธีการแบบนี้คือ การให้ระยะเวลาในการครุ่นคิด การพักตัวของปัญหาเป็นเวลาพอสมควร เป็นการให้โอกาสสำหรับความคิดสร้างสรรค์ที่จะเกิดขึ้นในเวลาใดก็ได้ เช่น ขณะเดินเล่นเมื่อนึกวิธีแก้ปัญหาได้ให้รีบบันทึกลงสมุด

6. วิธีการซีบีบี (CBB) วิธีการนี้เลอฟรังคอยส์ (Lefrancois) พัฒนามาจากการผสมผสานวิธีการระดมสมองกับวิธีการซีเอ็นบี ในปี ค.ศ. 1965 หลักการคือ การรวบรวมวิธีการแก้ปัญหาที่แต่ละคนคิดลงในป้ายนิเทศ (Collective Bulletin Board) ซึ่งทุกคนสามารถมองเห็นได้ แทนที่จะให้แต่ละคนบันทึกลงสมุด วิธีการซีบีบี เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ความคิดต่าง ๆ ที่คิดได้โดยใช้ความคิดของผู้อื่นเป็นฐาน สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้โดยไม่มีอุปสรรคเรื่องเวลา ทุกคนมีอิสระที่จะแสดงความคิดในการแก้ปัญหาของตนเอง แล้วบันทึกลงในป้ายนิเทศในเวลาใดก็ได้โดยไม่จำกัด

7. แผนที่ความคิด หรือ แผนที่จิตทัศน์ โดยมีหลักการว่า ข้อมูลที่สลับซับซ้อนสามารถนำมาจัดเป็นระบบให้ง่ายขึ้นได้ด้วยการสร้างเป็นรูปภาพต้องวิเคราะห์ให้เห็นว่า

องค์ประกอบใดเป็นองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบใดเป็นองค์ประกอบย่อย เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วให้นำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดเรียงเป็นกลุ่ม ตามคุณลักษณะหรือหน้าที่ของมันโดยสร้างเป็นแผนภูมิรูปภาพที่เรียกว่า แผนที่ความคิด หรือ แผนที่จิตทัศน์ (Mind Mapping) การทำแผนที่ความคิดสามารถทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ลำดับขั้นตอนของการทำแผนที่ความคิด มีดังต่อไปนี้

7.1 มีหัวข้อปัญหาหรือกำหนดคำถามไว้ตรงกลางแผ่นป้ายนิเทศระดมสมองเพื่อแก้ปัญหา

7.2 ลากเส้นเชื่อมโยงความคิดแต่ละคนเข้ากับหัวข้อปัญหาหรือความคิดหลัก โดยความคิดที่สำคัญจะอยู่ใกล้หัวข้อปัญหาหรือจุดศูนย์กลาง ความคิดที่สำคัญน้อยก็อยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางออกไปเรื่อย ๆ

7.3 ความคิดที่เป็นรายละเอียดหรือเป็นตัวขยายความคิดหลักสามารถปรับแต่งส่วนต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม

7.4 คำที่นำมาใช้เขียนต้องเป็นคำที่สั้นแต่มีความชัดเจนสามารถใช้สื่อที่แตกต่างกันในการจำแนกพวก

8. วิธีการเอไอซี (AIC) เป็นทฤษฎีและวิธีการบริหารรวมทั้งการจัดการงานที่มีความยากและสลับซับซ้อนโดยที่งานนั้นอาจจะมียุทธศาสตร์หรือหน่วยงานเข้าไปเกี่ยวข้องมาก ๆ วิธีการเอไอซี (AIC) เป็นวิธีการก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นในระบบกลุ่มโดยการที่คนในกลุ่มจะต้องมาปฏิบัติงานด้วยกันด้วยการเห็นคุณค่า เรียนรู้ร่วมกันจากการกระทำจริงจึงจะทำให้ทั้งระบบเกิดการเรียนรู้และเกิดพลังสร้างสรรค์อย่างเพียงพอ ที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ที่มาของ AIC คือ

A	=	Appreciation	หมายถึง	ความซาบซึ้งที่สมาชิกในกลุ่มมีต่อกัน
I	=	Influence	หมายถึง	การมีอิทธิพลหรือมีอำนาจเหนี่ยวนำกัน
C	=	Control	หมายถึง	กระบวนการควบคุมไปสู่การกระทำ

วิธีการเอไอซีมีขั้นตอนในการทำงานร่วมกันดังนี้

8.1 มีการสร้างทีมของวิทยากรหรือผู้ประสานงานที่เข้าใจเทคนิคเอไอซี

8.2 ต้องรู้ว่าใครมีส่วนได้ส่วนเสีย หรือให้ผลดีผลร้ายต่อระบบที่กำลังคิด

8.3 ร่วมวางแผน เชิญผู้แทนทุกกลุ่มมาวางแผนร่วมกัน ห้าม

วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เป็นความคิดของคนอื่น สิ่ง que ทุกคนเขียนเมื่อนำมาจัดเรียงใหม่ก็คือ นโยบายหรือเป้าหมายของระบบทั้งหมดที่ทุกคนช่วยกันคิด

9. กระบวนการลงมือกระทำ มีขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

9.1 ขั้นตอนหาความหมายของปัญหา

9.2 ขั้นตอนเปิดใจ การเปิดใจให้กว้างเพื่อให้เข้าสู่วิธีการแก้ปัญหา

9.3 การพิสูจน์แยกแยะให้กระจ่าง หรือหาวิธีแก้ไขที่ดีที่สุด จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถเลือกใช้ได้หลายวิธีดังกล่าวมาแล้วทั้งหมด นับเป็นสิ่งทำทลายความสามารถของครูอย่างมากหากได้นำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ของบทเรียน ย่อมช่วยส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้นักเรียนได้เป็นอย่างดี

1.7 ขั้นตอนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ขั้นตอนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มีประโยชน์ในการนำไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดสร้างสรรค์ โดยขั้นตอนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามทัศนะของวอลลาซ (Wallach, 1965) มีดังต่อไปนี้

1. ขั้นการเตรียมตัว (Preparation) เป็นขั้นของการเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ความรู้ทักษะ และทักษะที่เรามีต่อโลกอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังรวมถึงความสามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์ความคิดหรือสิ่งของที่มีความแตกต่างกันอย่างมากเข้าด้วยกัน

2. ขั้นฟักตัว (Incubation) เป็นขั้นของการพยายามลืมเรื่องที่ต้องการคิดให้หมดสิ้น กล่าวคือ หลังจากที่เราได้ผ่านขั้นการเตรียมตัวแล้วบางครั้งยังต้องอาศัยระยะเวลาในการฟักตัวเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

3. ขั้นรู้แจ้ง (Illumination) เป็นขั้นที่เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลลืมเรื่องที่ตนคิดหาคำตอบระยะหนึ่ง จากนั้นจะเกิดการหยั่งเห็นขึ้นเหมือนกับแสงสว่างที่พลันฉายแวบขึ้นมาในสมอง ทันใดนั้นคำตอบที่ต้องการก็แจ่มชัดขึ้นมาในความคิดโดยไม่ต้องใช้ความพยายามใด ๆ

4. ขั้นการตรวจสอบ (Verification) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ คือ หลังจากนี้ก็ได้แล้วก็จะทบทวนตรวจสอบผลงานทั้งหมดจนเป็นที่พอใจ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามขั้นตอนทั้ง 4 นี้ล้วนเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตงานสร้างสรรค์ทำให้บุคคลมีทัศนะกว้างไกลต่อปัญหาเห็นหนทางต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่ปรากฏถ้าไม่มีกระบวนการคิด

บทบาทของโรงเรียนกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โรงเรียนมีบทบาทและหน้าที่ในการให้ความรู้การจัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบสามารถช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ฮิลล์การ์ด (Hillgard, 1973) เสนอ ดังนี้

1. จัดสภาพบรรยากาศภายในโรงเรียนที่เต็มไปด้วยการยอมรับ และการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้รู้จักแก้ปัญหา
3. จัดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ใช้ทำงานอย่างอิสระในเวลาที่ต้องการ
4. ยกย่องและยอมรับเด็กแต่ละคนและมีความเชื่อมั่นว่าเด็กมีความสามารถ

5. สร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยภายในห้องเรียน มีบทบาททั้งผู้ให้ ผู้รับ ครูต้องวางเป้าหมายให้เด็กได้ทำงานให้เป็นผลสำเร็จไม่ว่าจะเลือกทำอะไรด้วยวิธีใด

6. ค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวไม่โอ้อวดว่าตนเป็นผู้รู้ทุกอย่าง เน้นการรวบรวมข้อมูลโดยจัดหมวดหมู่และการประยุกต์ใช้ข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์

7. ยกย่องคำถามและความคิดที่แสดงถึงลักษณะความคิดสร้างสรรค์ของเด็กและแสดงให้เห็นว่าคำถามและความคิดเห็นของเด็กมีค่า

8. ไม่ควรสร้างความกดดันหรือบีบบังคับแม้ว่าเมื่อโตขึ้นเด็กจะต้องพบก็ตาม ควรปล่อยให้เด็กแต่ละคนพัฒนาทักษะความสามารถของตนเอง

9. ส่งเสริมให้เด็กเข้าใจว่าสิ่งใดเป็นความจริงแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดจินตนาการ เพราะความคิดและความฝันเมื่อผสมผสานกันแล้วจะเป็นเครื่องกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์

10. ยกย่องชมเชยผลงานของเด็กแต่ละคนไม่ว่าผลงานนั้นจะเล็กน้อยหรือดูไม่แปลกตาเพราะเด็กอาจจะยังไม่ทันได้นึกถึงการประสมประสานความคิดออกมาเป็นงาน เช่นนั้นมาก่อน

จากบทบาทของโรงเรียนกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จะพบว่าครู – โรงเรียน มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนเป็นอย่างมาก การกระทำบางอย่างของครูอาจเป็นการหยุดยั้งการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

สิ่งที่เป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีอยู่หลายอย่างบางอย่างมีผลมาก บางอย่างมีผลน้อย ขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคน วนิช สุชาวัฒน์ (2547 : 281-289) สรุปอุปสรรคที่ขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

1. นิสัยหรือความเคยชิน เป็นสิ่งคอยขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ ทางที่ถูกต้องก็คือต้องสำรวจดูว่าอุปนิสัยหรือความเคยชินอันใดที่ติดอยู่กับตัวเรา ลองเปลี่ยนวิถีชีวิตตลอดจนวิธีการทำงานแบบที่เคยทำ จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความคิดใหม่

2. การให้เวลากับความคิดสร้างสรรค์น้อยไป การเกิดความคิดสร้างสรรค์จะต้องอาศัยเวลาในการจัดความคิดสร้างสรรค์นั้นให้รูปได้สมบูรณ์ การทำงานไปอย่างสม่ำเสมอผลงานย่อมมีความถูกต้องสมบูรณ์กว่าพวกที่ทำงานโดยรวบรัดหรือทำเมื่อมีเวลาเหลือน้อย นอกจากผลงานที่เกิดขึ้นจะด้อยคุณค่ากว่ากันแล้วยังเป็นการปิดโอกาสไม่ให้ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้น

3. การกลัวความล้มเหลว ความกลัวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังเมื่อมนุษย์ได้มีการเรียนรู้หรือได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ การกลัวความล้มเหลวก็เช่นกัน เป็นผลที่เกิดขึ้นจากเรียนรู้ในขั้นตอนของพัฒนาการชีวิต ตั้งแต่ระยะปฐมวัยจนถึงระยะของการเป็นผู้ใหญ่ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความกลัวความล้มเหลว คือ การเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้องในวัยเด็กกับประสบการณ์ทางสังคมที่มีลักษณะไม่ส่งเสริมความสำเร็จ เช่น การตำหนิ ดุด่า ก้าวร้าวอย่างไม่มีเหตุผล

4. การวิพากษ์วิจารณ์ เมื่อใดก็ตามที่มีการเสนอความคิดใหม่ ๆ มักมีการตั้งข้อสังเกต คำหั้น ต่อต้าน กีดกัน ขัดขวาง จากบุคคลอื่นเสมอ การวิพากษ์วิจารณ์ที่มีมากเกินไป ถ้าเป็นการกระทำที่เต็มไปด้วยอคติหรือความลำเอียงทำให้ผู้ที่ได้รับเกิดการสูญเสียกำลังใจ เกิดความท้อ เหนื่อยหน่าย และไม่อยากคิดไม่อยากทำอะไรอีก

5. ความต้องการให้ได้คำตอบในเรื่องต่าง ๆ ทันทัน บุคคลที่ต้องการให้ได้คำตอบในเรื่องต่าง ๆ โดยทันทีนั้นเป็นลักษณะของการอดทนไม่ได้ รอไม่ได้ การใช้เวลาในการคิดหรือการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งสั้นเกินไปความคิดสร้างสรรค์ย่อมไม่เกิด

6. ความไร้อารมณ์ขัน การทำงานทุกอย่างในลักษณะทู่แท้ก็อาจทำให้คนเป็นโรค บ้างงานและมีความเครียด ทางออกที่ดีก็คือ หลังจากทำงานหนักหรือหมกมุ่นอยู่กับงานเป็นเวลานาน ควรมีการพักผ่อนแสวงหาสิ่งสร้างสรรค์บ้าง เพื่อให้อารมณ์ขันเป็นตัวกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ที่ฝังตัวอยู่ในจิตใจส่วนลึก ได้มีโอกาสแสดงออก

7. การมีใจอคติบดบังกับการยึดติดในความคิดของตนเอง การที่ติดกับปัญหาไม่ออกนั้นอาจเกิดจากการสร้างกรอบของความคิดขึ้นมาผิด แล้วผู้คิดไปติดอยู่ในกรอบนั้น ผลก็คือติดกับปัญหาไม่ได้ต้องถอยกลับไปตั้งหลักใหม่ เพื่อสร้างกรอบความคิดใหม่ หากว่าบุคคลมีใจอคติบดบังและยึดติดอยู่ในกรอบความคิดของตนเอง โอกาสที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องยาก

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สามารถทำได้หลายแบบ เทคนิควิธีการกระตุ้นแต่ละวิธีอาจมีความเหมาะสมสำหรับบุคคลบางคน และความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันต้องอาศัยวิธีการกระตุ้นที่ไม่เหมือนกัน และควรขจัดอุปสรรคซึ่งหมายถึงสิ่งกีดขวางหรือสกัดกั้นไม่ให้

ความคิดสร้างสรรค์พัฒนา จึงเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยงหรือขจัดให้หมดไป ดังนั้น นอกจากส่งเสริมแล้วก็ต้องขจัดอุปสรรคให้หมดไปด้วย จึงจะทำให้ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.8 ครูกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

อาร์ รังสินนท์ (2532 : 118 - 126) ได้สรุปวิธีการสอน และการจัดกิจกรรมการสอนของครูเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กตามแนวคิดของ Frank E. William ไว้ 18 ลักษณะดังนี้

1. การสอนแบบ Paradox หมายถึง การสอนเกี่ยวกับความคิดเห็นในลักษณะความคิดเห็นซึ่งขัดแย้งในตัวของมันเอง ความเห็นหรือความเชื่อที่ฝังใจมานาน ซึ่งความคิดเห็นข้อความหรือข้อสังเกตต่าง ๆ อาจเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ แม้ว่าจะหายุติได้ยาก แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลที่ประกอบสนับสนุน หรือคัดค้านข้อคิดเห็นนั้น ๆ เป็นการฝึกให้คิดในสิ่งที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิมที่เคยมี ดังนั้น ในการสอนครูจึงควรกำหนดให้นักเรียนรวบรวม และเลือกข้อคิดเห็น แล้วให้นักเรียนอภิปราย ได้ว่าที่หรือแสดงความคิดเห็นในกลุ่มย่อยได้

2. การพิจารณาลักษณะแบบ Attribute หมายถึง การสอนให้นักเรียนคิดพิจารณาถึงลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ ทั้ง มนุษย์ สัตว์ สิ่งของ ในลักษณะที่แปลก แตกต่างไปกว่าที่เคยคิด รวมทั้งลักษณะที่คาดไม่ถึงด้วย เช่น ให้คิดหาส่วนใดส่วนหนึ่งที่เห็นว่าแปลกประหลาดไม่เหมือนอย่างอื่น ของ ดินสอ ยางลบ หนังสือ เป็นต้น

3. การเปรียบเทียบอุปมา อุปมัยแบบ Analogies หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งของ หรือ สถานการณ์ที่ เหมือนกัน คล้ายคลึงกันแตกต่างกันหรือตรงกันข้าม อาจอยู่ในรูปคำเปรียบเทียบ คำพังเพย สุภาษิต ก็ได้ เช่น ลองคิดดูว่า ช้อนกับรถยนต์ มีลักษณะเหมือนกันอย่างไร

4. การบอกสิ่งที่คลาดเคลื่อนไปจากความจริงแบบ Discrepancies หมายถึง การแสดงความคิดเห็น ระบุ ปงชี้ถึงสิ่งที่คลาดเคลื่อนจากความจริงหรือขาดตกบกพร่องหรือสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น สมมติว่า นักเรียนเป็นแมวที่เจ้าของลืมให้อาหาร ลองคิดดูว่าแมวมีวิธหาอาหารอย่างไรบ้าง

5. การใช้คำถามยั่วและกระตุ้นให้ตอบ Provocative Question หมายถึง การตั้งคำถามแบบปลายเปิดเป็นคำถามที่ยั่ว และเร้าความรู้สึกนึกคิดให้ชวนคิดค้นคว้า ให้ได้ความหมายที่ลึกซึ้งสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ คำตอบจากคำถามลักษณะเช่นนี้ ไม่มีคำตอบที่ถูกเพียงคำตอบเดียวแต่มีหลาย ๆ คำตอบ โอกาสที่นักเรียนจะตอบได้ถูกมีมากเป็นคำถามมักจะลงท้ายว่า มีวิธีการใดบ้าง มีประโยชน์อย่างไรบ้าง มีอะไรมากกว่านี้อีก ท่านรู้สึกอย่างไรบ้าง เป็นต้น

6. การเปลี่ยนแปลงแบบ Example of Change หมายถึง การฝึกให้คิดถึง การเปลี่ยนแปลงดัดแปลง การปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ที่คงสภาพมาเป็นเวลานานให้เป็นไปในรูปแบบอื่น และเปิดโอกาสให้เปลี่ยนแปลงด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างอิสระ เช่น ถ้าแผ่นดินไหวเกิดขึ้นในประเทศไทย แทนที่จะเป็นประเทศญี่ปุ่น ชีวิตของประชาชนคนไทยจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

7. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อแบบ Example of Habit หมายถึง การฝึกให้นักเรียนเป็นคนมีความยืดหยุ่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลง คลายความยึดมั่นต่าง ๆ เพื่อปรับตนเองเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ เช่น ถ้าโลกนี้ไม่มีโทรทัศน์ คนจะเป็นอย่างไร เป็นต้น

8. การสร้างสิ่งใหม่จากโครงสร้างเดิมแบบ An Organized Random หมายถึง การรู้จักฝึกให้นักเรียนรู้จักสร้างสิ่งใหม่ กฎเกณฑ์ใหม่ ความคิดใหม่ โดยอาศัยโครงสร้างเดิมหรือกฎเกณฑ์เดิมที่เคยมี แต่พยายามคิดพลิกแพลงให้ต่างไปจากเดิม เช่น ให้นักเรียนฟังเรื่องค้างแล้วต่อเรื่องตอนท้ายให้จบ

9. ทักษะการค้นคว้าหาข้อมูลแบบ The Skill of Search หมายถึง การฝึกให้นักเรียนรู้จักการสำรวจเพื่อหาข้อมูล เช่น ลองคิดว่าทำไมไม้จึงลอยได้ในน้ำแต่เหล็กจมน้ำ

10. การค้นหาคำตอบจากคำถามที่กำกวมไม่ชัดเจนแบบ Tolerance for Ambiguity เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความอดทน และพยายามที่จะค้นหาคำตอบต่อปัญหาที่กำกวม หรือเป็นสองนัยสลับ หรือท้าทายความนึกคิดต่าง ๆ เช่น ลองต่อเติมภาพจากส่วนที่กำหนดให้สมบูรณ์

11. การแสดงออกของความคิดที่เกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบแบบ Intuitive Expression เป็นการฝึกให้รู้จักแสดงความรู้สึก ความคิดที่เกิดขึ้นจากมีสิ่งมาเร้าอวัยวะสัมผัส

12. การปรับตัวเพื่อพัฒนาตนเองแบบ Adjustment for Development หมายถึง การฝึกให้นักเรียนรู้จักพิจารณาความผิดพลาด ล้มเหลวซึ่งเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม แล้วหาประโยชน์จากการความผิดพลาด หรือข้อบกพร่องของตนเอง หรือของผู้อื่น ใช้ความผิดพลาด เป็นบทเรียนนำไปสู่ความสำเร็จ

13. ลักษณะบุคคลและกระบวนการคิดสร้างสรรค์แบบ Creative Person and Process หมายถึง การให้ศึกษาประวัติบุคคลสำคัญ ทั้งในลักษณะพฤติกรรมและกระบวนการคิดตลอดจนประสบการณ์ของเขาด้วย เช่น การเปรียบเทียบประวัติบุคคลสำคัญ 2 คน หลังจากการอ่านหรือฟังประวัติแล้วให้เปรียบเทียบลักษณะนิสัยของคนทั้งสองว่าเหมือนกันและต่างกันอย่างไรและอะไรเป็นจุดสำคัญ ในชีวิตเขา

14. การประเมินสถานการณ์แบบ Evaluate Situation หมายถึง การฝึกให้รู้จักคิด แสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึกนึกคิดต่อเรื่องที่ย่าน

15. ทักษะการอ่านอย่างสร้างสรรค์แบบ A Creative Reading Skill หมายถึง การฝึกให้รู้จักคิด แสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึกนึกคิดต่อเรื่องที่ย่าน

16. ทักษะการฟังอย่างสร้างสรรค์แบบ A Creative Listening Skill หมายถึง การฝึกให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในขณะที่ฟัง หลักจากฟังบทความ เรื่องราว ดนตรี เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลความรู้ ซึ่งโยงไปหาสิ่งอื่น ๆ ต่อไป เช่น การให้นักเรียน ฟังดนตรีแล้วคิดหา

17. ทักษะการเขียนอย่างสร้างสรรค์แบบ A Creative Writing Skill หมายถึง การฝึกให้แสดงความคิด ความรู้สึก และจินตนาการด้านการเขียนบรรยายหรือพรรณนา ให้เห็นภาพชัดเจน เช่น กำหนดคำมาแล้วให้นักเรียนแต่งเรื่องจากคำเหล่านั้น

18. ทักษะการมองภาพในมิติต่าง ๆ แบบ Visualization Skills หมายถึง การฝึกให้แสดงความรู้สึกนึกคิดจากภาพในแง่มุมแปลก ๆ ใหม่ ๆ ไม่ใช่ของเดิม เช่นวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ เช่น สามเหลี่ยม วงกลม สีเหลี่ยม เป็นต้น

1.9 ลักษณะของครูที่จะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

กรมการฝึกหัดครู ได้เสนอลักษณะของครูที่จะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ไว้หลายประการ (ประไพศรี พุ่มจันทร์, 2542 : 20 อ้างถึงใน กรมการฝึกหัดครู, 2521 : 52 - 53) ดังนี้

1. มีความตระหนักรู้และยอมรับว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียน และเกิดขึ้นได้เสมอทุกโอกาส
2. ยอมรับฟังความคิดเห็นแปลก ๆ ใหม่ ๆ และที่แตกต่างจากคนอื่นจะต้องไม่ตำหนิติเตียน หรือกล่าวหาว่าเด็กคิดนอกกรอบนอกทาง
3. รู้คุณค่าตัวเอง จะต้องไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่ถือตัว พร้อมทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นอยู่เสมอ
4. รู้จักเสียสละ มีอิสรภาพในการทำงานเพื่อส่วนรวม
5. มีความกระปรี้กระเปร่า กระฉับกระเฉง มีความคล่องแคล่ว ว่องไวในการทำงาน
6. มีการปรับปรุงตนเองอยู่เสมอในด้านการเรียนการสอน การสมาคมกับผู้อื่น พร้อมทั้งมีความทั้งมีความสนใจต่อเหตุการณ์รอบตัวเอง
7. มีความอดทนอดกลั้น ไม่ท้อแท้ เมื่อประสบกับปัญหาที่ยุ้งยากและสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้สำเร็จ
8. มีอิสระในการสร้างบรรยากาศ ที่อำนวยความสะดวกให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ทุกโอกาส
9. มีทัศนคติทางบวกแก่ตนเอง โดยแสวงหาและเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่อยู่เสมอ และพยายามคิดค้นหาความสำเร็จแปลก ๆ ใหม่ ๆ
10. คำนึงถึงปัญหาที่จะตามมา พร้อมทั้งสามารถรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นมาสร้างประโยชน์ให้เด็กรู้จักคิดในทางสร้างสรรค์

นอกจากลักษณะของครูที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น อารี รังสินนท์ (2532 : 99) ได้เสนอข้อที่ควรคำนึงเกี่ยวกับวิธีการสอนของครู ดังนี้

1. การแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กสามารถแสดงออกทางกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประดิษฐ์ ศิลปะการวาดภาพ การระบายสี ดนตรี เต้นรำ การเล่นตลอดจน การแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. การสร้างบรรยากาศความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน จะได้รับการส่งเสริมให้มีขึ้นได้ โดยการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้นักเรียนรู้สึกเป็นอิสระ ไม่ถูกควบคุมจากระเบียบวินัยที่เคร่งครัดเกินไป และควรส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. การสอนความคิดสร้างสรรค์จะต้องสอนต่อเนื่องกันไป เป็นส่วนลำดับในทางตรง ได้แก่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในทางอ้อม ได้แก่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตลอดจนความเข้าใจเรื่องพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ระดับความสามารถในการแสดงออก
4. สนับสนุนและกระตุ้นการแสดงความคิดหลาย ๆ ด้าน ตลอดจนการแสดงออกทางอารมณ์

5. เน้นสถานการณ์ที่จะส่งเสริมความสามารถอันนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ เช่น ส่งเสริมความคิดริเริ่ม เป็นต้น ตลอดจนไม่จำกัดการแสดงออกของนักเรียนให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกันตลอด

6. อย่าพยายามหล่อหลอม หรือกำหนดแบบให้นักเรียนคิดและมีบุคลิกภาพเหมือนกันหมดทุกคน แต่ควรสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ตลอดจนความคิดและวิธีการแปลก ๆ ใหม่ ๆ ด้วย

7. อย่าเข้มงวดกวดขัน หรือยึดมั่นอยู่กับจารีตประเพณี ซึ่งยอมรับการกระทำ หรือผลงานอยู่เพียงสองสามอย่างเท่านั้น สิ่งใดนอกเหนือไปจากระเบียบเป็นสิ่งที่ไม่ดีพลาด

8. อย่าสนับสนุนหรือให้รางวัลเฉพาะผลงานหรือการกระทำที่ได้มีผู้ทดลองทำ และเป็นที่ยอมรับกันแล้ว ผลงานแปลก ๆ ใหม่ ๆ ก็น่าจะได้รับรางวัลหรือคำชมเชยด้วย

9 ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพในทางสร้างสรรค์ก่อนมิเช่นนั้น แม้ว่าครูจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความคิดสร้างสรรค์เพียงใด ก็ไม่อาจจะทำให้กระบวนการเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของการสอน และไม่อาจสอนให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้

จากแนวคิด ข้อเสนอแนะในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนลักษณะของครูที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังกล่าวมาทั้งหมดนั้น สรุปได้ว่า ครูนั้นเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยครูจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียน ครูต้องเป็นผู้มีใจกว้าง ยอมรับสิ่งแปลกใหม่ที่ผู้เรียนได้คิดและสร้างสรรค์ขึ้น ให้ความรัก ความอบอุ่น ยอมรับความแตกต่างของบุคคล ควรให้กำลังใจและคอยชี้แนะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิด โดยเน้นการจัดสภาพบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เหมาะสมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและแสดงออกตามศักยภาพ

1.10 ทักษะทางการคิดที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

สแตนนิช (ประไพศรี พุ่มจันทร์, 2542 : 23 อ้างถึงใน STANISH 1988 : 19 – 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของลักษณะที่เอื้อต่อการส่งเสริมความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

1. การจินตนาการทางภาพและภาษา (Visual and Semantic Imagery) ความสามารถด้านนี้เป็นองค์ประกอบของกระบวนการทางสร้างสรรค์ และเป็นส่วนประกอบจิตสำนึกแห่งการสร้างสรรค์ (Creative mind) ด้วยโดยเฉพาะในภาวะสังคมปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารก็ยิ่งมีความจำเป็นนักเรียนต้องมีความสามารถในการรับรู้และจินตนาการในข้อมูลข่าวสารนั้นอย่างถูกต้อง

2. การต่อเติมเสริมแต่ง (Embellishment or Elaboration) ซึ่งเป็นกระบวนการของความรู้สึกโดยสัญชาตญาณ (Instinct Process) ผู้ที่มีความสามารถทางสร้างสรรค์อย่างสูงเท่านั้นที่จะสามารถแยกแยะความแตกต่างของการต่อเติมเสริมแต่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การโยงความสัมพันธ์และการอุปมา (Associations and Analogies) เป็นความสามารถในการคิดเชื่อมโยงเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบเข้าด้วยกัน สามารถที่จะตัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ ให้เป็นสิ่งใหม่ที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นจากเดิม ซึ่งความสามารถนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความสามารถทางสร้างสรรค์ของบุคคล

อัลบาโน (ประไพศรี พุ่มจันทร์, 2542 : 23 อ้างถึงใน Albano, 1987 : abstract) ได้ทำการทดลองฝึกความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้สมมติฐานว่า ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยทักษะทางสมอง 4 ประการ คือ ทักษะด้านจินตนาการ (Imagery) ทักษะด้านอุปมา (Analogy) ทักษะด้านโยงความสัมพันธ์ (Association) ทักษะการเปลี่ยนแปลงรูป (Transformation) เขาได้ทดลองฝึกทักษะ 4 ประการกับกลุ่มตัวอย่างทหารสังกัดหน่วยสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา จำนวน 66 คน ใช้เวลาในการฝึก 20 ชั่วโมง ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1985 โดยใช้แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนท์ทั้งฉบับรูปภาพและภาษาเป็นเครื่องมือวัดตัวแปรตาม ผลการทดลองสรุปว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นทั้งในด้านความคล่อง ความยืดหยุ่น และความริเริ่ม

นอกจากนี้อัลเบรชท์ (ประไพศรี พุ่มจันทร์, 2542 : 23 อ้างถึงใน Albrecht, 1980 : (13-14) ได้กล่าวถึงการคิดอย่างมีคุณภาพของมนุษย์ว่าประกอบด้วย การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา และการคิดตัดสินใจ ซึ่งการคิดอย่างมีคุณภาพนี้ประกอบด้วยทักษะพื้นฐานทางการคิด 10 ประการ คือ ความตั้งใจ (Concentration) การสังเกต (Observation) การจำ (Memory) การให้เหตุผล (Logical Reasoning) การสรุปอ้างอิง (Inferences) การตั้งสมมติฐาน (Forming Hypotheses) การกำหนดทางเลือก (Generating Option) การโยงความสัมพันธ์ระหว่างความคิด (Making Association Between Idea) การกำหนดรูปแบบ (Recognizing patterns) การรับรู้และมิติสัมพันธ์ (Spatial and Kinesthetic Perception)

จากแนวคิดทั้งสามแนวคิดดังกล่าวพบว่า มีความสามารถทางการคิดที่ส่งผลต่อความสามารถทางการคิดสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกัน ดังที่ ประไพศรี พุ่มจันทร์, (2542 : 23 - 24 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2535 : 3) กล่าวไว้ดังนี้

1. ความสามารถด้านอุปมา (Analogy) องค์ประกอบด้านนี้ปรากฏชัดเจนในแนวคิดของสแตนนิชและอัลบาโน ส่วนแนวคิดของอัลเบรชท์ อาจเปรียบได้กับการสรุปอ้างอิง (Inferences) ซึ่งการอุปมาก็เป็นส่วนหนึ่งของความสามารถในการสรุปอ้างอิงเช่นกัน

2. ความสามารถด้านโยงความสัมพันธ์ (Association) ซึ่งมีปรากฏชัดทั้งแนวความคิดของ สแตนนิชและอัลบาโนเช่นกัน ส่วนแนวคิดของ อัลเบรชท์อาจเปรียบเทียบได้

กับการให้เหตุผล (Logical reasoning) เพราะการโยงความสัมพันธ์ก็เป็นส่วนหนึ่งของความมีเหตุผล

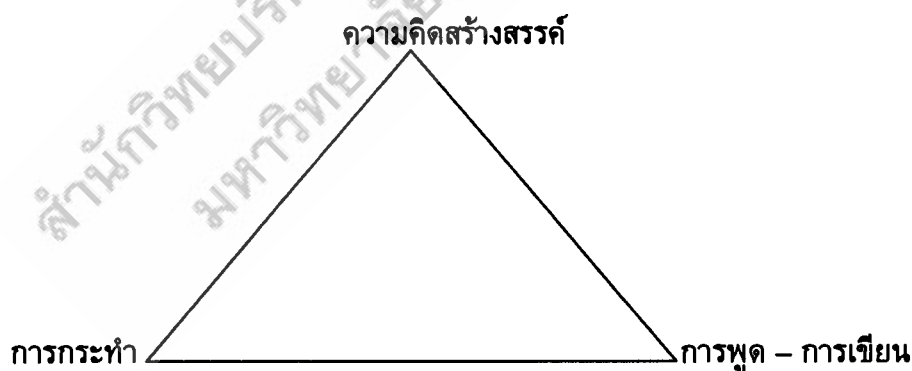
3. ความสามารถด้านจินตนาการ (Imagery) องค์ประกอบด้านนี้ก็เช่นเดียวกันกับองค์ประกอบด้านอุปมา และองค์ประกอบด้านโยงความสัมพันธ์ คือ กล่าวไว้ชัดเจนในแนวคิดของสแตนลีย์ ในด้านการต่อเติมเสริมแต่ง (Embellishment or Elaboration) ซึ่งความสามารถนี้จำเป็นต้องอาศัยทักษะการรับรู้เป็นอย่างมาก ส่วนแนวคิดของอัลบาโนนั้นเสนอในด้านการเปลี่ยนแปลงรูป (Transformation) ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับทักษะการรับรู้เช่นกัน สำหรับแนวคิดของอัลเบรชท์นั้น กล่าวรวมในทักษะทางมิติสัมพันธ์ด้วย

1.11 ความสัมพันธ์ระหว่างความคิด การพูด การเขียนและการกระทำ
เชิงสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ระหว่างความคิด การพูด การเขียนและการกระทำเชิงสร้างสรรค์นี้
กรมวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

ประไพศรี พุ่มจันทร์ (2542 : 24 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2535 : 3) ได้ให้หลักการ
ว่าการสร้างสรรค์ของมนุษย์อาจพิจารณาได้ 3 ด้านด้วยกัน คือ

1. ความคิดสร้างสรรค์
2. การพูด – การเขียนเชิงสร้างสรรค์
3. การกระทำเชิงสร้างสรรค์

ทั้ง 3 ด้านนี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตลอดไปเป็นลูกโซ่ ดังนี้

แผนภาพประกอบ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิด การพูด – การเขียน และ
การกระทำเชิงสร้างสรรค์ (ประไพศรี พุ่มจันทร์, 2542 : 24 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2535 : 3)

1.12 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความคิดสร้างสรรค์ การวัดความคิดสร้างสรรค์ก็ไม่
เพียงแต่ทำให้ทราบระดับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กและเป็นข้อมูลให้สามารถจัดการเรียนการ
สอน กิจกรรมให้สอดคล้องเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้สูงขึ้นแต่ยัง
สามารถกระตุ้น เสริมสร้างพฤติกรรมสร้างสรรค์ให้เด่นชัดทั้งยังช่วยจัดอุปสรรค ในการพัฒนา
ความคิดสร้างสรรค์ (อาวี พันธุ์มณี, 2540 : 177) ได้ศึกษาวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ดังนี้

1. การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ของความคิดจินตนาการได้ใช้วิธีการสังเกต พยายามที่จะวัดความคิดจินตนาการจากพฤติกรรมการเล่นการทำกิจกรรม โดยการสังเกตพฤติกรรมเลียนแบบ การทดลองปรับปรุง ตกแต่งสิ่งต่าง ๆ การแสดงละคร การเล่นเกมคิดเกมใหม่ ในขณะที่ทอแรนซ์ (Torrance, 1962) ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กด้วยการระบุหัวข้อที่ใช้เป็นแนวทางในการสังเกตผู้มีความคิดสร้างสรรค์สูงได้แม้จะไม่ตรงกับแบบทดสอบ

2. การวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดเป็นการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปธรรมสามารถสื่อความหมายได้ ซึ่งกำหนดเป็นวงกลมเล็ก ๆ 40 จุด เป็นสิ่งเร้าให้เด็กวาดและพิจารณาความคิดคล่อง คิดริเริ่ม คิดยืดหยุ่นจากภาพที่เด็กวาดและใช้วิธีให้เด็กวาดภาพพร้อมกับอธิบายประกอบภาพที่กำลังวาด

3. รอยหยดหมึก มักใช้กับเด็กประถมศึกษาเพราะเด็กสามารถอธิบายได้ดีโดยดูภาพรอยหยดหมึก ใช้รอยหยดหมึกให้อิสระคิดตอบได้เต็มที่คำตอบของเด็กจะได้รับการพิจารณาในการคิดประดิษฐ์ อารมณ์ขัน ลักษณะจินตนาการ

4. การเขียนเรียงความและงานศิลปะ นักจิตวิทยามีความเห็นสอดคล้องกันว่าเด็กในวัยประถมศึกษามีความสำคัญยิ่งเด็กช่วงวัยนี้จะมีพัฒนาการทางภาษาค่อนข้างดี กิจกรรมเขียนบรรยายหรือแสดงความรู้สึก จินตนาการเป็นที่สนใจของเด็ก ใช้วิธีการให้เด็กเขียนเรียงความและวัดความคิดแปลกใหม่

5. การทดสอบ เป็นการใช้แบบทดสอบมาตรฐานซึ่งผลมาจากการวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติของความคิดสร้างสรรค์มีทั้งที่ใช้ภาษาเป็นสื่อและใช้ภาพเป็นสื่อโดยมีการกำหนดเวลาแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ที่นิยมใช้ในปัจจุบันมีดังต่อไปนี้

- แบบทดสอบวัดความคล่องแคล่วของกิลฟอร์ดและคริสเตนเซน (Christensen, Guilford Fluency Test) โดยมุ่งวัดตัวประกอบในแต่ละเซลล์ตามสมรรถภาพทางสมองซึ่งมี 3 มิติ คือ เนื้อหาที่คิด วิธีการคิด ผลผลิตแห่งความคิด แบบทดสอบนี้เหมาะกับนักเรียนระดับมัธยมและผู้ใหญ่

- แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking) แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์มี 4 ประเภท คือ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยภาษา แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยเสียงและภาษา แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยการปฏิบัติและการเคลื่อนไหว

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความคิดสร้างสรรค์มีหลายวิธีการโดยพิจารณาลักษณะของบุคคล สามารถนำไปใช้ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้นักเรียนรู้จักคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์

2.1 ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้หลายทัศนะดังนี้

บันลือ พฤษะวัน (2535 : 7) ได้กล่าวว่า การเขียนอย่างสร้างสรรค์เป็นผลงานการเขียนอย่างอิสระ โดยใช้ความคิดของตัวเอง ซึ่งอาจอาศัยพื้นฐานประสบการณ์จากการเรียนรู้หลายลักษณะ เช่น จากการอ่าน การท่องเที่ยว การฟังเรื่องราว และอื่น ๆ ซึ่งแสดงออกให้เห็นว่าผู้เขียนได้ริเริ่มเรื่อง ตกแต่งเรื่อง สร้างปมปัญหาของตัวเอง โดยใช้จินตนาการของตนเองได้อย่างเหมาะสม

กรรณิการ์ พลยุทธ์ (2541 : 9) ได้ให้ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์สรุปได้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์คือ การเขียนที่มีลักษณะแปลกใหม่ ไม่เหมือนใครมีลักษณะการเขียนที่สื่อความหมายโดยการเรียบเรียงความรู้ ความคิดและความรู้สึก ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เขียนออกมาอย่างอิสระแล้วนำมาสร้างเป็นผลงานที่มีลักษณะของการคิดริเริ่มสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ๆ ด้วยภาษาที่เหมาะสม อาจเป็นเรื่องธรรมดาของคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม หรือ เรื่องราวที่ผิดแผกแปลกใหม่ไปจากธรรมชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อสารระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านให้เข้าใจตรงกัน

ชนะ เวชกุล (2542 : 6) ได้สรุปว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ คือ การเขียนแสดงความรู้ ความคิด หรือความรู้สึกออกมาให้น่าสนใจ ให้ความแปลกใหม่ ให้นิวใหม่ซึ่งยังไม่เคยปรากฏมาก่อน ขณะเดียวกันควรมีลักษณะเป็นไปเพื่อความดีงามของมนุษยชาติ กล่าวคือ เสริมสร้างสังคม จริยธรรม สุนทรียภาพ และพัฒนาการทางความคิดลุ่มลึกมีศิลปะ กลมกลืน และสมจริง

ดังนั้นการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเขียนเล่าเรื่องที่ต้องใช้ความสามารถ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดจินตนาการ จากประสบการณ์ต่าง ๆ มีของผู้เขียนโดยไม่ได้ลอกเลียนแบบใคร เพื่อสร้างผลงานเขียนขึ้นมาในรูปแบบเฉพาะตน ศิลปะในการใช้สำนวนภาษาที่ถูกต้อง สละสลวย ในเชิงสร้างสรรค์ สร้างความประทับใจ ซาบซึ้งใจ แก่ผู้ฟังและผู้อ่านทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และเกิดสุนทรียภาพ มีคุณค่าต่อตนเอง และสังคม

2.2 ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

กรรณิการ์ พวงเกษม, (2534 : 34) ; แสงระวี น้อยประสิทธิ์, (2539: 26) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

2.2.1 เพื่อให้โอกาสนักเรียนแสดงออกทางความคิด ระบายความรู้สึกจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เขาพบมา นำเสนอออกมาในทางสร้างสรรค์ และเข้าใจแนวคิดของคนอื่น

2.2.2 เพื่อส่งเสริมความสามารถทางวรรณคดีที่มีอยู่ในตัวเด็ก ให้สร้างสรรค์ผลงานทางวรรณคดี ที่ให้ความรู้สึก น่าสนใจ และมีลักษณะของภาษาที่ดี

2.2.3 เพื่อส่งเสริมและเร้าใจให้เด็กสนใจ และซาบซึ้งในวรรณคดีที่ดี

2.2.4 เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถทางภาษามากกว่ากระบวนการที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของหลักภาษา

2.2.5 เพื่อให้มีความสามารถในการปรับตัวทางอารมณ์และทางสังคม

2.3 ลักษณะของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

(กรมวิชาการ, 2535 : 311 ; ฉวีวรรณ จินดาพล, 2538 : 60-61 ; ประภาศรี สีหอำไพ, 2531 : 2 - 3) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์สรุปได้ดังนี้

2.3.1 ให้ความแปลกใหม่ หมายถึง ความคิดที่ไม่ซ้ำแบบหรือไม่ได้ลอกเลียนแบบผู้อื่นมาเป็นความคิดของผู้เขียนเอง หรือดัดแปลงมาอย่างแยบคายด้วยภูมิปัญญาของตน

2.3.2 ใช้ภาษาคมคายกะทัดรัด ทั้งนี้ต้องเป็นการใช้ภาษาที่ไม่ผิดแปลกไปจากระเบียบของภาษาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันสามารถเร้าความรู้สึกของผู้อื่น อาจเป็น ความขบขัน ความเศร้า ความปิติยินดี ความพิศวง ความสงบ ความซาบซึ้ง ความอาลัย ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน

2.3.3 เป็นประโยชน์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น ให้ข้อคิดที่เป็นคติต่อการดำรงชีวิตชี้ให้เห็นคุณโทษ แนะนำให้คนรู้จักสังเกต พิจารณาสິงต่าง ๆ โดยแยบคาย ก่อให้เกิดจินตนาการในทางที่ดีงาม หรือให้ความเพลิดเพลินแก่จิตใจ ในลักษณะของบันเทิงนาการ

2.3.4 มีอิสระในการเขียน เด็กจะเขียนโดยไม่อยู่ภายใต้การบังคับชักนำหรืออิทธิพลของใคร แต่เด็กจะเขียนในสิ่งที่เขารู้สึกว่า ต้องการเขียน ครูอาจจะให้ความช่วยเหลือเมื่อเด็กถามการสะกดคำบางคำเป็นต้น

2.3.5 เขียนจากความรู้สึกที่แท้จริงของเด็ก เด็กจะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งที่เขาพบเห็น ประทับใจ จินตนาการ ออกมาโดยครูอาจจะให้หัวข้อกระตุ้นให้เด็กคิดหรือจัดสถานการณ์เพื่อให้เด็กรู้สึกจินตนาการมากพอที่จะเขียนได้

2.3.6 มีลักษณะเฉพาะตน เด็กแต่ละคนจะมีรูปแบบในการเขียนแตกต่างกัน ครูอาจจะช่วยแนะนำให้ได้บ้างในการเขียนครั้งต่อไป

2.3.7 งานที่เด็กใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้มาก เพราะจะต้องเลือกใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมาย มีเสียงคล้องจอง มีสัมผัส วรรค และเกิดภาพพจน์ ตรงตามความคิดเด็กบางคนอาจคิดรูปแบบร้อยกรองอย่างง่าย ๆ ขึ้นเองก็ได้ อาจไม่ยึดเอาฉันทลักษณ์ตามแบบแผนที่กำหนด ถือเป็นกาแหวกเกณฑ์ลักษณะคำประพันธ์ แต่ไม่ได้หมายความว่ากาเขียน

เชิงสร้างสรรค์จะต้องสร้างรูปแบบการประพันธ์ขึ้นใหม่หรือเป็นความเรียงเชิงศิลป์ที่เรียกว่ากวีนิพนธ์ร้อยแก้วเสมอไป

2.3.8 มีแนวเขียนเป็นจิตวิสัยและมีความสามารถในการแสดงออก โดยผู้เขียนมีข้อสังเกต ประสบการณ์ ความนึกคิด ความเห็น มีจินตนาการของตนเองแล้ว จึงเขียนงานประพันธ์ขึ้นนั้นขึ้น

2.3.9 มีวัตถุประสงค์ สร้างคำ และสร้างแนวคิด เพื่อให้งานเขียนเชิงสร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร

จากลักษณะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าว สรุปได้ว่าการเขียนเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีลักษณะแปลกใหม่ ใช้ภาษาคมคายกะทัดรัด เป็นประโยชน์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม มีอิสระในการเขียน จากความรู้สึกที่แท้จริงของเด็ก มีลักษณะเฉพาะงาน งานที่เด็กใช้ความคิดได้มาก มีแนวเขียนเป็นจิตวิสัยและมีความสามารถในการแสดงออก มีวัตถุประสงค์ สร้างคำ และสร้างแนวคิด เพื่อให้งานการเขียนเชิงสร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร การนำเสนอ เป็นการเขียนจากข้อสังเกต ประสบการณ์ จินตนาการของผู้เขียนโดยมิได้ลอกเลียนแบบใครและให้สาระความรู้ รวมถึงเร้าความรู้สึกของผู้อื่น ๆ

2.4 หลักในการจัดกิจกรรมการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

สมิท (Smith, 1973 : 9) ; อัจฉรา ชิวพันธ์, (2535 : 6) ได้กล่าวถึงหลักในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สรุปได้ดังนี้

2.4.1 จะต้องมีสิ่งใหม่ ๆ แตกต่างกันออกไป หรือมีลักษณะเฉพาะตัว สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงคือ ผลผลิตและกระบวนการที่ใช้มันต้องใหม่ เช่น การสอนแบบสร้างสรรค์ เรื่องโคลงกลอนนักเรียนต้องผลิตโคลงกลอนใหม่ ๆ

2.4.2 เน้นความคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) การคิดแบบอเนกนัยนี้มิได้ หมายถึงคำตอบที่ถูกต้องสมบูรณ์คำตอบเดียว การคิดแบบนี้ผู้เรียนจะต้องนำความรู้ความเข้าใจ ความคิดรวบยอดต่าง ๆ มาใช้ในลักษณะใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดคำตอบใหม่ ๆ หลายคำตอบ

2.4.3 ให้เขียนอย่างสร้างสรรค์ต้องการแรงจูงใจอย่างมากเพื่อให้เกิดกระบวนการคิด เช่น บรรยายภาพที่ไม่เคร่งเครียด การชมเชย การกระตุ้นให้นักเรียนคิดให้นักเรียนได้ทำงานตามสบาย

2.4.4 ไม่ควรกำหนดคำตอบตายตัวไว้ในใจของครู เพราะอาจจะทำนายไม่ได้ว่าผลงานของนักเรียนจะออกมาในรูปใด ครูผู้สอนไม่ควรตัดสินว่าผลงานของนักเรียนผิดหรือถูก เพียงแต่เป็นผู้ช่วย ตรวจสอบแก้ไขการใช้ภาษาของนักเรียนเท่านั้น

2.4.5 เน้นกระบวนการในการทำงานมีความสำคัญเท่ากับผลงานของนักเรียน

2.4.6 ควรใช้คำถามหรือสร้างสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดคำตอบหลาย ๆ ความประการเพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นให้เด็กคิดไปได้หลาย ๆ แนวข้อปัญหาหรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความ

คิดนั้น ควรจะเป็นสิ่งที่เด็กคิดได้จากความทรงจำ การสังเกตจากที่เคยพบ เคยเห็น หรือเคย ได้ยินมาก่อน ครูควรยอมรับความคิดเห็นของทุกคน โดยไม่มีการตำหนิความคิดของใครว่าใช้ไม่ได้

2.4.7 ควรจัดห้องเรียนให้สบาย และควรมีอุปกรณ์บางอย่างที่จำเป็นในการทำแบบฝึกหัด

2.4.8 ให้อ่านเรื่องและเขียนอย่างสร้างสรรค์หลายๆ แบบจะช่วยให้นักเรียน รู้จักแนวทางในการเขียนอย่างสร้างสรรค์ดีขึ้น

2.4.9 เน้นกระบวนการสอนให้เป็นประชาธิปไตย สร้างกฎในการเรียนร่วมกัน

2.4.10 เน้นการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดของตนออกมา ครูควรเน้น และชมเชยความแตกต่าง ลักษณะเฉพาะ ความเป็นตัวของตัวเอง ความคิดริเริ่ม

2.4.11 กำหนดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน โดยต้องคำนึงถึงหลักสูตรในระดับชั้นต่างๆ ว่ามีจุดมุ่งหมายทำอะไร กิจกรรมต่างๆ นั้น สนองวัตถุประสงค์ใดในหลักสูตร

2.4.12 การจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ให้ได้มีการสัมพันธ์กับกลุ่ม ประสบการณ์อื่น ๆ

2.4.13 จัดลำดับความยากง่ายของกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน

2.4.14 ใช้สื่อที่จูงใจเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ และรักในการเขียน

2.4.15 ให้ผู้เรียนสามารถใช้จินตนาการในการแสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างอิสระการส่งเสริมให้เด็กแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ช่วยพัฒนาความคิดในการเขียน บ่งบอก ออกมาจากพื้นฐานแห่งจิตใจ เด็กเองก็จะรู้สึกว่าเป็นกิจกรรมที่ไม่ยากนัก การส่งเสริมโดยการให้กำลังใจจากครูและการช่วยเหลือแนะนำสำคัญยิ่ง นอกจากลักษณะงานที่ควรส่งเสริม การเขียนที่ให้โอกาสเด็กแสดงออกโดยคิดอย่างอิสระที่มีลักษณะใกล้เคียงระหว่างการแสดง ความต้องการและความรู้สึกนึกคิดก็คือ ความปรารถนาที่อยากจะเป็น หรือ ความใฝ่ฝันของเด็ก นั้นเอง

2.5 องค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

เวสท์ (อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร, 2538 : 15-16 อ้างถึงใน West, 1973 : 267 - 271) ได้กล่าวว่าการเขียนทั้งหลายนั้นเป็นการสร้างสรรค์ ถ้าหากว่าเราจะรู้จักเขียนสิ่งใดขึ้นมาแม้ว่า สิ่งนั้นจะเป็นสิ่งเก่า ความคิดเก่า แต่ถ้านำมาแสดงออกในรูปแบบใหม่เสริม ความคิดใหม่เข้าไปมีการแสดงออกใหม่ๆ ทางจินตนาการ ผลงานนั้นก็จะเป็ผลงานเขียนใหม่ สมบูรณ์ ขอแต่เพียงให้ผลงานนั้นมาจากตัวของเราเองด้วยความซาบซึ้งฉลาด มิได้ลอกเลียนแบบใครและมีใช้เพื่อการสื่อสารกันโดยทั่วไปเท่านั้น เวสท์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ความจริงใจ อารมณ์ ความคิดริเริ่ม และการสร้างประสบการณ์

ความจริงใจ เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก เพราะงานเขียนใด ๆ ถ้าขาดความจริงใจแล้วจะทำให้ค่าของงานเขียนนั้นด้อยลงไปมาก ผู้เริ่มฝึกการเขียนหลายคนพยายามที่จะเขียนให้มีในความรู้สึก ๆ ลงมาใส่สัมผัสและจังหวะวรรคตอนลงตามที่เห็นเหมาะสม แต่ถ้าขาดความจริงใจข้อเขียนนั้นจะดูขัด ๆ รูปแบบก็ดูไม่เหมาะสมกับข้อเขียนนั้นส่วนเนื้อความจะไม่สมจริงขึ้นมาทันที ผู้เขียนเองจะสับสนในการเขียน ทั้งใจความสำคัญที่ควรจะต้องกล่าวถึง คงมีแต่ส่วนประกอบย่อยที่ไม่สามารถทำให้อ่านประทับใจได้

อารมณ์ การเขียนสร้างสรรค์ที่ดีนั้น ผู้เขียนต้องให้ความสนใจ ในการเสนอข้อเท็จจริง น้อยกว่าการเสนอจินตนาการ ทศนคติและอารมณ์ ความรู้สึก การบรรยายที่ให้ข้อมูลละเอียดละออ แต่เป็นข้อเท็จจริงมากกว่าการพรรณนาจึงไม่ใช่การเขียนสร้างสรรค์ เพราะเป็นเรื่อง ที่ทำให้ผู้อ่านคิดถึงความน่าเชื่อถือและความจริง แต่การพรรณนาเป็นการทำให้ผู้อ่านรู้สึกด้วยอารมณ์ แล้วพยายามจินตนาการให้กว้างไกลออกไปแต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า การเขียนแบบบรรยายจะเป็นการเขียนสร้างสรรค์ไม่ได้ ขึ้นอยู่กับผู้เขียนจะใช้ความสามารถทางศิลปะภาษาทำให้เป็นไปมากนักน้อยเพียงไร

ความคิดริเริ่ม แต่ละคนมีลักษณะเฉพาะของตนเอง มีความนึกคิดและความสามารถอยู่ในตนเองผิดแผกแตกต่างกันออกไป ต้องพยายามค้นพบความคิดแปลกใหม่ เพื่อการสร้างผลงานใหม่ ๆ ออกมา อย่ามัวแต่ไปคิดริษยาหรือพยายามลอกเลียนแบบผู้อื่น เพราะ“ความริษยาเป็นความเขลา และการลอกเลียนแบบ เป็นการฆ่าตัวตาย” คนที่ประสบความสำเร็จคือคนที่นับถือตนเอง รู้จักคิด และรู้จักสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ในทางที่เป็นประโยชน์

การสร้างประสบการณ์ การเขียนสร้างสรรค์ ต้องการประสบการณ์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในการเขียนถ้อยคำเป็นสัญลักษณ์แทนเสียง และเสียงนั้นจะใช้แทนประสบการณ์ ต้องไม่ใช่คำที่เป็นนามธรรมมากเกินไป เพราะนามธรรมไม่สามารถให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่านได้เท่าที่ควร ผู้เขียนจะเพิ่มเติมบทสนทนา ใช้ภาษา และเสียงของภาษาถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดไปสู่ผู้อ่าน ด้วยวิธีใดก็ได้ให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในความนึกคิดและติดตามเรื่องไปโดยตลอด เมื่อเขาอ่านเรื่องของเราต้องให้เขารู้สึกว่าเขาได้รับสาระไปสร้างประสบการณ์ใหม่ได้ ไม่ควรใช้วิธีการจำเจอยู่แต่ในแบบเดิม ใช้ความคิดเดิมแม้จะเป็นประสบการณ์เดิมของผู้เขียนก็ตาม เพราะสิ่งนั้นไม่ใช่การเขียนสร้างสรรค์

2.6 ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นทักษะที่ต้องผ่านกระบวนการทางความคิดหลายขั้นตอน ตั้งแต่การรวบรวมความคิด การลำดับเรื่อง และเลือกสรรถ้อยคำในการถ่ายทอดออกมาเป็นข้อความที่สามารถสื่อความหมายได้ตรงความต้องการ ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์จะต้องอาศัยความเข้าใจโครงสร้างภาษาอย่างถูกต้องอย่างถูกต้อง รู้ศัพท์

สำนวน รูปแบบ ประโยค ไวยากรณ์ และเช่นเดียวกับทักษะอื่น ๆ ผู้เรียนจะต้องหมั่นฝึกฝน และหัดเขียนอยู่เสมอ นอกจากนั้น การเขียนและการอ่านเป็นทักษะที่เชื่อมโยงกันหากผู้เรียน มีประสบการณ์ในการอ่านมาก ก็จะได้เห็นรูปแบบวิธีเขียนแนวคิดในการสื่อสารของผู้เขียนซึ่งจะช่วยทำให้มีแบบอย่างสำหรับการเขียนสำหรับตนเองมากขึ้นด้วย

ทักษะการเขียน หมายถึง การแสดงความคิดของผู้เขียนสื่อผ่านข้อความ ให้ผู้อ่านเป็นภาษาเขียนที่รวมทักษะการเขียนด้วยลายมือสะอาดเรียบร้อย ไม่ว่าจะเป็นตัวพิมพ์ หรือตัวเขียน การสะกดคำ การใช้เครื่องหมายวรรคตอน และการใช้ไวยากรณ์ที่ถูกต้อง รวมทั้ง การเลือกใช้คำศัพท์ สำนวนที่ถูกต้องเหมาะสม และการนำเสนอเรียบเรียงเนื้อหาอย่างมีระบบ ในการสอนเขียน ควรคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

2.6.1 ทักษะการเขียนก็เช่นเดียวกับการอ่าน คือเป็นทักษะที่ต่อจากระบวนการ เรียนรู้ ในการฟังและการพูด ฉะนั้น ก่อนที่ผู้สอนจะให้ผู้เรียนเขียนอะไร จะต้องแน่ใจว่าผู้เรียน สามารถพูดออกเสียงคำหรือประโยค ข้อความนั้น ๆ ได้ อ่านคำ ข้อความหรือประโยคนั้น ออกและเข้าใจความหมายของคำ ข้อความหรือประโยคนั้นก่อนที่จะเขียน

2.6.2 การเขียนเป็นทักษะที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้และจำในสิ่งที่เรียนได้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้การสะกดคำ การใช้เครื่องหมายวรรคตอน การใช้ไวยากรณ์ และคำศัพท์ สำนวน ดังนั้นถ้าผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะการเขียนอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเรียนรู้และจำ สิ่งที่เขาเรียนได้ดียิ่งขึ้น ผู้สอนจึงควรจัดให้มีกิจกรรมการเขียนเป็นระยะ ๆ สม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนสิ่งที่เรียนมาและยังสามารถเก็บงานเขียนสะสมไว้เพื่อกลับมาทบทวนดูได้ ภายหลัง

2.6.3 ดังได้กล่าวแล้วในการสอนการอ่านว่า ทักษะการอ่านและการเขียน มีความสัมพันธ์กันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการอ่านและการเขียน ให้ต่อเนื่อง และเกี่ยวเนื่องกัน เช่น ให้เขียนเครื่องปรุงต่าง ๆ ภายหลังการอ่านวิธีการปรุงอาหาร ให้เขียนข้อความเกี่ยวกับตัวละครในเรื่อง เป็นต้น

2.6.4 ถ้าผู้เรียนทราบวัตถุประสงค์และขอบข่ายการเขียน ผู้เรียนจะเขียนได้ ต้องประเด็น ฉะนั้นก่อนให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเขียนใดๆ ผู้สอนควรชี้แจงวัตถุประสงค์ ในการเขียนอย่างชัดเจน และกำหนดขอบข่ายการเขียนนั้น ๆ เช่น ต้องการให้เขียนคำ ข้อความ หรือประโยค จำนวน ความยาว เท่าไร เขียนเรื่องอะไร และอย่างไร เช่น เขียนโดยใช้คำศัพท์ และไวยากรณ์ในบทที่เรียนมา กิจกรรมการเขียนอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 Mechanical Copying คือการลอกคำ ข้อความ หรือประโยคโดยไม่ ต้องสร้างภาษาของตนเอง มักเป็นกิจกรรมที่ใช้กับผู้เรียนในระดับต้น ๆ เช่น การคัดลายมือ เขียนตามรอยปะ การโยงภาพและข้อความที่เข้าคู่กันแล้วลอกข้อความ จัดลำดับตัวอักษรแล้ว เขียนคำให้ถูกต้อง หรือจัดลำดับประโยคและเขียนข้อความที่ถูกต้อง ข้อเสียของการเขียนใน ลักษณะนี้ คือในบางกิจกรรมผู้เรียนอาจลอกคำ ข้อความ หรือประโยค โดยไม่เข้าใจความหมาย

และกิจกรรมการเขียนแบบนี้ไม่ได้เอื้อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างภาษาของตนเอง ลักษณะกิจกรรมแบบนี้อาจไม่ทำทลายความสามารถของผู้เรียนผู้สอน จึงควรพิจารณาไม่ควรจัดกิจกรรมการเขียนในแบบนี้มากเกินไป

ประเภทที่ 2 Controlled Writing คือ การเขียนที่ผู้เรียนสร้างภาษาของตนเองตามคำสั่งและมีคำตอบกำหนดตายตัว เช่น ให้สร้างประโยคจากคำที่กำหนดให้ เช่น Sara - school - bus และผู้เรียนต้องเขียนออกมาเป็นประโยค คือ Sara goes to school by bus เป็นต้น การเติมคำลงในช่องว่าง การตอบคำถามหรือการเขียนคำตอบจากคำตอบเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมการเขียนที่มีคำตอบกำหนดตายตัว แต่ผู้เรียนก็ต้องคิดและสร้างภาษาของตนเอง

ประเภทที่ 3 Guided Writing คือกิจกรรมการเขียนที่ผู้เรียนต้องสร้างภาษาของตนเอง ตามคำสั่งแต่มีคำตอบที่หลากหลายไม่ตายตัว เช่น การเติมข้อความให้สมบูรณ์ การเขียนบรรยายภาพ การเขียนข้อความโดยกำหนดเนื้อหาในเรื่องที่อ่านเป็นหลัก การเขียนเรื่องย่อของบทอ่าน เป็นต้น กิจกรรมการเขียนลักษณะนี้ผู้เขียนจะต้องใช้ความคิดและสร้างภาษาของตนเอง

ประเภทที่ 4 Free Writing คือ กิจกรรมการเขียนที่ผู้เขียนเป็นกำหนดเนื้อหา รายละเอียดเอง เช่น การเขียนความเรียงที่ผู้สอนกำหนดหัวข้อให้ หรือเขียนบทสนทนา กิจกรรมการเขียนแบบนี้ผู้สอนจะต้องเตรียมผู้เรียนเป็นอย่างดีก่อนที่จะให้ผู้เรียนเขียน โดยมีหลักในการเตรียมตัวดังนี้

1) กำหนดเนื้อหาก่อนการเขียนโดยการพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่จะเขียน ควรให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด และอาจให้ผู้เรียนแต่ละคนสร้าง Web หรือเครือข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่จะเขียน จากนั้นจึงให้ผู้เรียนกำหนดโครงร่างของเรื่องที่จะเขียนโดยขยายความเนื้อหาจากคำที่อยู่ใน Web แล้วจึงลงมือเขียน

2) ข้อควรระวังเกี่ยวกับกิจกรรมการเขียนลักษณะนี้คือ ผู้สอนไม่ควรกำหนดหัวเรื่องซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้เรียนมีประสบการณ์ ผู้สอนไม่ควรสั่งงานเขียนลักษณะนี้ให้เป็นภาระโดยมิได้ช่วยผู้เรียนเตรียมตัวในการเขียน และไม่ควรถูกกำหนดให้ผู้เรียนเขียนหัวข้อหรือเรื่องที่ยากเกินความสามารถของผู้เรียน

สรุปได้ว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทักษะการเขียนนั้น ผู้สอนควรวิเคราะห์ กิจกรรมนั้น ๆ ก่อนว่าเป็นกิจกรรมเขียนประเภทใด ควรพิจารณาจัดกิจกรรมการเขียนให้หลากหลาย มีการเตรียมการสอนและคำนึงถึงข้อดีข้อเสียของกิจกรรมแต่ละประเภท

2.7 แนวทางการส่งเสริมการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

บันลือ พุกกะวัน (2535 : 7 - 8) ได้กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ตามหลักการ สตรีกลแลนด์ (Strickland) ดังนี้

2.7.1 ครูต้องสร้างบรรยากาศโดยเป็นผู้ที่รัก เมตตา มีความสัมพันธ์กับ ผู้เรียนอย่างใกล้ชิดเข้าใจและให้ความเห็นอกเห็นใจเด็กของตน โดยให้กำลังใจ ยกย่องชมเชยให้

2.7.2 ให้อิสระในการทำงานแก่เด็กที่ จะทำ จะคิด และรู้จักใช้การยืดหยุ่นทั้ง การใช้เวลาและระเบียบ หรือรูปแบบที่มักเคยกำหนดงานให้น้อยลง ควรให้อิสระแก่ผู้เรียน

2.7.3 ส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์จริงจากการศึกษาสภาพแวดล้อม และให้ได้มีวัสดุการอ่าน หนังสือเด็กหลายประเภทให้เลือกอ่านอย่างอิสระ เพื่อเพิ่มพูน ประสบการณ์ของเด็ก

2.7.4 จากการส่งเสริมการอ่าน ประดิษฐ์เศษวัสดุและประสบการณ์ทั้งหลาย ควรให้ออกาสมีการแลกเปลี่ยนโดย การเล่า รายงาน อภิปราย และสรุปผลโดยนักเรียนเองเสมอ

2.7.5 กระตุ้น ชี้นำให้เกิดความอยากรู้ อยากรูเห็น สร้างความแปลกใหม่ทั้ง เครื่องเล่นหนังสือเด็ก โดยการชี้นำและส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนุกสนาน เพลิดเพลินอยู่ เสมอโดยครูต้องเป็นคนที่ให้ความสนใจในการแสดงออกของเด็ก และส่งเสริมการแสดงออก อย่างกว้างขวางสร้างสรรค์

2.8 กิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์

2.8.1 การคัดลอกแบบ หรือคัดไทย ควรจัดระเบียบให้สอนคัดโดยใช้ ฝึกระเบียบการวางแบบในการคัด หลักเกณฑ์ในการคัดข้อความ เช่น หัวอักษรกลม ตัวตรง อยู่ใน

2.8.2 การเขียนโดยใช้เสียงพาไป การสอนเขียนไทยแบบนี้ช่วยเด็กใน ระยะเริ่มต้นได้ดี โดยให้เด็กได้ฝึกสะกดตัวที่เขียนก่อนเขียน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ จากการอ่านโดยวิธีสะกดคำไปด้วย

2.8.3 การเขียนอีกแบบหนึ่งโดยการให้เห็นแบบอย่างก่อน โดยต้องการเน้น เฉพาะคำยากใส่ไว้ในวงเล็บ ฝึกสะกดสัก 2 ครั้ง แล้วลบคำในวงเล็บออกให้เด็กคัดข้อความแล้ว เติมเอง เด็กก็จะได้ฝึกเขียนคำนั้นและข้อความทั้งหมดได้ประโยชน์ในด้านการเข้าใจคำนั้นทั้ง รูปประโยค นับว่าเป็นประโยชน์ทั้งด้านการฝึกเขียนและคำศัพท์ไปพร้อม ๆ กัน

2.8.4 การเขียนโดยใช้เครื่องกวาดสายตา โดยใช้แถบประโยคซ้อนได้แผ่นปิด หลายประโยคเมื่อเปิดให้เห็นแถบประโยคแล้วปิด เด็กจะได้ฝึกกวาดสายตาในการอ่าน และให้ เขียนข้อความนั้นให้ถูกต้อง นับเป็นการได้ประโยชน์สองทาง คือฝึกอ่านเร็วและฝึกเขียน ข้อความตามที่อ่าน

2.8.5 การเขียนอธิบายภาพ บอกภาพ โดยมีรูปภาพ หรือภาพที่เด็กวาดเอง เขียนลักษณะคุณสมบัติ การใช้ประโยชน์ ฯลฯ ของสิ่งที่วาดนั้น จะเป็นการช่วยในการแต่งความ ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ความสั้น - ยาว หรือข้อความที่กำหนดนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถและ ระดับของผู้เรียน ชั้นแรกเรียนอาจเขียนบอกภาพ รูปร่าง ลักษณะ และเพิ่มรายละเอียดมากขึ้น เมื่อชั้นสูงขึ้น

2.8.6 การเขียนเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่พบเห็น นับเป็นการส่งเสริมการเขียนได้ทางหนึ่งเขียนถึงสิ่งที่ตนประสบมาแล้วถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดให้ผู้อ่านทราบเป็นการสอนเรียงความที่ดีอีกประเภทหนึ่ง

2.8.7 การเขียนถึงกิจวัตรประจำวันคล้ายกับการเขียนเรื่องราว แต่ให้นำเอาสิ่งที่ตนทำ หรือ ปฏิบัติประจำ หรือหน้าที่ที่ต้องทำอยู่เสมอมาเขียนบันทึกเล่าถึงกิจกรรมที่ทำอยู่ประจำวันนั้นให้ผู้อื่นได้รู้ได้ทราบ ครูอาจทราบพื้นฐานความเป็นอยู่ของเด็กได้อย่างดีนอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้จากการฝึกเขียนโดยตรง

2.8.8 การเขียนเพื่อสื่อความคิด หรือแสดงความต้องการ ได้แก่ การฝึกเขียนจดหมายถึงครู เพื่อน และคนอื่น ๆ เด็กควรได้รับการฝึกเขียน วางรูปแบบตามลักษณะที่นิยมใช้กันทั้งจดหมายส่วนตัวและจดหมายของทางราชการทั้งนี้ต้องใช้เวลาฝึกเป็นระยะเวลาานหลังจากเด็กฝึกเขียนเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ได้แล้ว

2.8.9 การเขียนรายงาน ได้แก่ การบันทึกเรื่องราว ข้อความที่ได้จากค้นคว้าในเรื่องที่ได้อ่านแล้วสรุปเรื่องราวที่ค้นคว้ามานั้นได้ ให้บอกแหล่งที่มาได้ เนื้อหาเรื่องราวอาจผนวกกับข้อคิดเห็นของตน พร้อมการสรุปเรื่องราวที่ค้นคว้านั้น ๆ ด้วย

2.8.10 การเขียนเรื่องราวที่กำหนดให้หรือการแต่งความเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นนามธรรมทั้งหลาย เช่น วันสำคัญ ชีวประวัติบุคคล ความประพฤติ หรือจริยธรรมอื่น ๆ จำเป็นต้องฝึกให้รู้จักวางโครงสร้าง เช่น บทนำ การดำเนินเรื่องตัวอย่าง สรุปเหมาะสำหรับเด็กในชั้นระดับประถมปลาย และมีธยมศึกษา ซึ่งต้องฝึกบ่อย ๆ ใช้ระยะเวลาที่ฝึกนาน อาจตลอดช่วงระยะเวลาที่เรียน

2.8.11 การบันทึกเตือนความจำได้แก่ การบันทึกที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เช่น บันทึกค่าใช้จ่ายการนัดหมาย การบันทึกตำแหน่งของเพื่อน หรือสิ่งที่พบเห็น ย่อมมีคุณค่าสำหรับตนเองเพื่อกันลืมและเป็นแนวในการใช้ประโยชน์อื่น ๆ ของตนเองครูอาจส่งเสริมการบันทึกประเภทนั้น เช่น การรับประทานอาหารในรอบสัปดาห์ กิจกรรมที่เด็กทำในรอบสัปดาห์ และอื่น ๆ

2.8.12 การเขียนบทความผู้เรียนอาจเขียนบทความง่าย ๆ เกี่ยวกับสังคมในโรงเรียน ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่โดยครูอาจส่งเสริมให้มีหนังสือพิมพ์ประจำโรงเรียน เพื่อเผยแพร่แนวความคิดและประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียนให้ประชาชนทราบได้ดี อาจรวมข่าวเหตุการณ์ในรอบสัปดาห์แกลงให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกิจกรรมในชุมชนนั้น ๆ ในชั้นต้นอาจเป็นปัญหามากถ้าเราไม่ได้ฝึกเด็กไว้ จำเป็นที่จะต้องสอนให้รู้จักอ่านบทความแล้วจัดทำเป็นเค้าโครงในการเสนอเรื่องการใช้เหตุผลสนับสนุน การยกอุทาหรณ์ประกอบ และมีบทสรุป การฝึกเช่นนี้บ่อย ๆ หรือสม่ำเสมอเด็กจะได้แนวคิดในการจัดทำบทความสั้น ๆ เพื่อเผยแพร่ข่าวได้ดีและในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์นั้น ๆ อาจมีหลายเรื่องหลายรส เช่น นิทานเรื่อง

ชวนชั้นหรืออื่น ๆ เพื่อช่วยให้ได้มีการเผยแพร่ความคิดและส่งเสริมการอ่านได้เป็นอย่างดีวิธีหนึ่ง

2.8.13 การเขียนประกาศหรือโฆษณาได้แก่ การเขียนเพื่อเชิญชวนให้มาชมการแสดงของชั้นเรียนอาจจัดทำเป็นการเชิญชวนเพื่อนนักเรียนกันเอง หรือขอความร่วมมือที่จะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ครูผู้สอนจำเป็นต้องตรวจสอบแนะนำให้ผู้รู้จักวิธีเสนอข้อความที่จะเชิญชวนมาร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ โดยต้องกำหนดสถานที่ วัน เวลา และรายการแสดงไว้ให้แจ่มชัดด้วย

2.8.14 การเขียนบัตรทำนายโชค เป็นเกมที่ส่งเสริมทั้งการอ่านและการเขียนได้เป็นอย่างดีทำคล้ายเข็มขัด แต่ไม่ควรทายว่าโชคร้าย ควรให้มีโชคดีจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้หรือมิเช่นนั้นก็ควรแนะนำให้เสี่ยงไปใหม่ ใช้ในการจัดงานของโรงเรียน เชิญชวนผู้ปกครองเข้ามาชมกิจกรรมของโรงเรียนก็จะเป็นงานที่สนุกและฝึกการเขียนของเด็กไปด้วย

2.9 รูปแบบการเขียนเชิงสร้างสรรค์

กรณีการ พวงเกษม (2534 : 39 - 40) ได้เสนอแนะรูปแบบการเขียนสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

2.9.1 จัดหมู่เขียนเรื่องบนกระดาน

2.9.2 ให้ประโยค 2 - 3 ประโยค แล้วให้นักเรียนเขียนต่อเองเป็นเรื่องสั้น ๆ ประมาณ 5 - 8 ประโยค

2.9.3 เขียนบรรยายภาพ

2.9.4 ให้รูปภาพที่นักเรียนรู้จักแล้วให้เขียนเกี่ยวกับภาพนั้น

2.9.5 ให้คำที่มีความหมาย เป็นคำที่นักเรียนรู้จักตามวัยของเขาแล้วนำคำนั้นมาเขียนเรื่อง

2.9.6 ให้ภาพ ให้คำ แล้วให้นักเรียนเขียนเรื่องเกี่ยวกับภาพ

2.9.7 ให้ภาพ ให้ชื่อเรื่อง และข้อความ 2 - 3 ประโยค ให้นักเรียนเขียนต่อเนื่องให้จบ

2.9.8 ให้ประโยคหลาย ๆ ประโยคที่มีความสัมพันธ์กันให้นักเรียนเขียนต่อแล้วตั้งชื่อเรื่อง

2.9.9 ให้ภาพแล้วให้นักเรียนเขียนแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับภาพ

2.9.10 ให้ภาพแล้วให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพ

2.9.11 ให้เขียนแสดงความต้องการ

2.9.12 เขียนเล่าประสบการณ์

2.9.13 ให้นักเรียนเขียนโฆษณายาสิ่งของต่าง ๆ

2.9.14 ให้เขียนคำขวัญเกี่ยวกับภาพ

2.9.15 ให้ชื่อเรื่อง นักเรียนเขียนเรื่องจากชื่อเรื่อง

- 2.9.16 เขียนข้อความในลักษณะอวยพร
- 2.9.17 เขียนกลอนง่าย ๆ บรรยายสิ่งต่าง ๆ
- 2.9.18 เขียนนิทานกลอนสั้น ๆ
- 2.9.19 เขียนเพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสาร
- 2.9.20 เขียนบทบาทสมมติสั้น ๆ เพื่อใช้ในการแสดง
- 2.9.21 เขียนแสดงความรู้สึกอย่างมีวิจารณ์ญาณ

จะเห็นได้ว่ากิจกรรม และรูปแบบการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีความหลากหลาย ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการสอนให้เหมาะสม เพื่อให้การสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยการให้ภาพ ให้คำแล้วเขียนเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ตามแนวคิด ประสบการณ์ และจินตนาการของนักเรียน

2.10 ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

(บันลือ พุกษะวัน, 2535 : 49 – 55 ; กรรณิการ์ พวงเกษม, 2534 : 34)

ได้เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีไว้ สรุปได้ดังนี้

2.10.1 ส่งเสริมการเขียนบอกชื่อภาพ เขียนอธิบายภาพ

1) ให้โอกาสเด็กวาดภาพตามที่ต้องการโดยอิสระแต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องบอกชื่อภาพให้ได้

2) กิจกรรมการส่งเสริมการแสดงออกทางภาษา ไม่ควรจำกัดเฉพาะการเขียน ควรจัดกิจกรรมการฝึก และพัฒนาภาษาพูดควบคู่กันหลายลักษณะสลับกันไป

3) ส่งเสริมการเขียนบอกรายละเอียดและเขียนบรรยายภาพ

4) การส่งเสริมการเขียนโดยเติมคำ บรรยายภาพ หรือบอกภาพ

2.10.2 ส่งเสริมการเขียนเล่าประสบการณ์และนิทานที่ฟัง

1) ส่งเสริมให้เขียนเล่ากิจวัตรประจำวัน

2) ส่งเสริมการเขียนเล่าประสบการณ์ หรือเหตุการณ์

3) การส่งเสริมการเขียนนิทานที่เคยฟังมา

2.10.3 ส่งเสริมการเขียนเพื่อแสดงความต้องการของคน เช่น หนังสืออ่านที่เธอรัก เธอชอบมากที่สุดนั้น เรื่องอะไร เหตุใดจึงชอบ เขียนเล่าเรื่องประกอบด้วย ฯลฯ เป็นต้น

2.10.4 ส่งเสริมการเขียนหรือแสดงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ

โดยอาศัยครูช่วยกำหนดสถานการณ์ แล้วให้เด็กเขียนบอกความรู้สึก ชอบ เกลียด กลัว ในเวลาสถานที่ ที่ทำให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น และเป็นเพราะสาเหตุใด อาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้

2.10.5 ต้องเร้าให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะเขียน การเร้านี้อาจใช้อุปกรณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ

2.10.6 ให้อ่านอย่างหยาบ ๆ ให้เสร็จก่อนครั้งหนึ่งในชั้น

2.10.7 ให้นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วเขียนเดิมใหม่ ซึ่งเป็นการวัดผล

ด้วยตนเอง

2.10.8 ให้นักเรียนทั้งชั้นช่วยกันประเมินผลการเขียนนั้น

2.10.9 ครูเป็นผู้ประเมินเอง และให้นักเรียนแก้ไขเสียใหม่

2.9.10 อ่านนิทาน โคลง ให้เด็กฟังมาก ๆ เพื่อความสนุกสนาน หากเด็กได้มีส่วนร่วมบ้าง เช่น ช่วยกันตอบปัญหา ช่วยกันตั้งชื่อเรื่อง ช่วยกันเล่าบ้าง จะทำให้สนุกสนาน ยิ่งขึ้น

2.10.11 ส่งเสริมให้เด็กเขียนมาก ๆ ให้ลองเขียนสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ

อยู่เสมอ

2.10.12 ช่วยให้อ่านใจ โดยยกย่องชมเชยผลงานเมื่อเห็นสมควร แต่ไม่แสดงให้มากเกินไปจนทำให้เด็กไม่พยายามทำให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

2.10.13 ไม่บังคับให้เด็กเขียน ถ้าหากไม่นึกอยากเขียน อาจให้เล่าเรื่องประกอบภาพก็ได้จะเห็นได้ว่าครูมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเรียนการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยครูจะต้องสร้างบรรยากาศ และสภาพการณ์ให้เหมาะสม เอาใจใส่ กระตุ้นชี้แนะให้นักเรียนเกิดความอยากรู้ อยากเห็น ให้อิสระในการทำงาน และสร้างกระบวนการประชาธิปไตยในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความคิด แล้วถ่ายทอดสู่การเขียนเชิงสร้างสรรค์

2.11 ประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ประชุมพร สุวรรณตรา (2523 : 23) และปราโมทย์ ชันดีลาภพันธ์, 2530 : 18) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้หลายประการ ดังนี้

2.11.1 เป็นการฝึกทักษะและพัฒนาการใช้ภาษา ในการถ่ายทอดความรู้สึก

2.11.2 เป็นการช่วยให้เด็กรู้จักศัพท์มากขึ้น ก่อให้เกิดความสนุกสนานแก่ผู้อ่าน และก่อให้เกิดความสุขเพลิดเพลินในการอ่าน

2.11.4 ทำให้ครูรู้จัก และเข้าใจเด็กแต่ละคนมากขึ้น

2.11.5 ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้มีความนับถือตนเอง ยอมรับตนเองและผู้อื่น

2.11.6 ช่วยให้เกิดความซาบซึ้งในวรรณคดีที่มีคุณค่า ซึ่งจะเป็นประสบการณ์สะสม เพื่อนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

2.11.7 ก่อให้เกิดความรู้สึกอันดีงาม ความเห็นอกเห็นใจ รักเพื่อนมนุษย์ สัตว์ และธรรมชาติ

2.11.8 เป็นงานที่สร้างความสุข ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการสอน สร้างความเชื่อมั่นและคุณค่าให้กับผู้สอนเช่นเดียวกับที่เกิดกับผู้เรียน

2.11.9 ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสเขียนแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ

2.11.10 ช่วยให้นักเรียนที่มีความถนัดทางภาษา มีพัฒนาการทางภาษาเพิ่มมากขึ้น

2.11.11 ทำให้ทราบลักษณะนิสัย ค่านิยม ความรู้ ความสามารถ ฯลฯ ของผู้เรียน

โดยสรุปแล้วการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีประโยชน์ต่อนักเรียนและครู หรือมีประโยชน์ต่อผู้เขียนและผู้อ่าน โดยจะช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านภาษา รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และทำให้ทราบถึงลักษณะของนักเรียน หรือผู้เขียน

2.12 การประเมินผลการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเรียบเรียงเรียงคำ กลุ่มคำ และประโยคให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กันเป็นผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ แต่ละชิ้นมีคุณค่าแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์จึงควรมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เที่ยงตรง และครอบคลุมไปทุก ๆ ด้าน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 212) ได้กล่าวถึงหลักในการประเมินผลงานการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

2.12.1 ให้ความคิดแปลกใหม่ หมายถึง ความคิดที่ไม่ซ้ำหรือไม่ได้ลอกเลียนผู้อื่นเป็นความคิดที่ผู้เขียนคิดขึ้นเองหรือดัดแปลงมาอย่างแยบคายด้วยภูมิปัญญาของตน

2.12.2 การใช้ภาษาคมคายกะทัดรัด ทั้งนี้เป็นการใช้ภาษาไม่ผิดแปลกไปจากระเบียบของภาษาซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน

2.12.3 สามารถเร้าความรู้สึกของผู้รับสาร อาจเป็นความขบขัน ความเศร้า ความพิศมัย ความพิศวง ความสวยงาม ความซาบซึ้ง ความอาลัย ความมั่นใจ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันก็ได้

2.12.4 เป็นประโยชน์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่นให้ข้อคิดเป็นคติในการดำรงชีวิตชี้ให้เห็นคุณโทษ แนะนำให้รู้จักสังเกต พิจารณาสິงต่าง ๆ โดยแยบคาย ก่อให้เกิดจินตนาการในการที่ติงาม หรือให้ความเพลิดเพลินแก่จิตใจ ในลักษณะของนันทนาการเป็นต้น

นอกจากนี้ วรณำ เครื่องเนียม (2531 : 38) ได้แสดงความคิดเห็นในการประเมินไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นงานเขียนที่เกิดจากการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการที่แปลกใหม่ของแต่ละคน ซึ่งจะมีแนวความคิด ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นในการประเมินผลงานของเด็ก ครูจะต้องพิถีพิถันและระมัดระวังเป็นพิเศษ ครูควรพิจารณาแนวคิด ความสามารถในการลำดับเรื่องราว ถ่ายทอดความคิด จินตนาการ การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาที่ไพเราะสละสลวย เหมาะสมกับข้อความหรือ

เรื่องราวของแต่ละคนโดยครูจะต้องมีหลักเกณฑ์การพิจารณาที่แน่นอน มิใช่ตามความคิดของครูเองและที่สำคัญครูไม่ควรนำผลงานของเด็กมาเปรียบเทียบกัน เพราะจะทำให้เด็กบางคนหมดกำลังใจอับอายไม่กล้าแสดงออกและไม่กล้าเขียนอีกต่อไป ดังนั้นการประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์จึงควรมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเที่ยงธรรม และครอบคลุมไปถึงความสามารถทุก ๆ ด้านของนักเรียนอีกด้วย ส่วน โอแฮร์ (ประไพศรี พุ่มจันทร์, 2542 : 42 : อ้างถึงใน O'Hare, 1973 : 50) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า เกณฑ์ในการพิจารณางานเขียนเชิงสร้างสรรค์ควรจะพิจารณาในด้านความคิด จินตนาการ ความสามารถในการเรียบเรียงเรื่องและลีลาในการเขียน นอกจากนี้ยังควรพิจารณาด้านกลไกในการเขียนอีกด้วย จะเห็นได้ว่า การประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีหลายวิธี จึงควรจะต้องปรับปรุงเกณฑ์การประเมินให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องก่อนนำไปใช้เพื่อให้การประเมินผลนี้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้ได้ผลดีต่อไป

จากแนวคิดการเขียนเชิงสร้างสรรค์ พอสรุปได้ว่า ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การเขียนที่ต้องใช้ทักษะในการถ่ายทอด ความรู้ ความคิด จินตนาการ จากประสบการณ์โดยใช้ภาษาที่สละสลวย สร้างความประทับใจ ชาบซึ่งใจในลักษณะที่แปลกใหม่ น่าสนใจ มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม โดยพิจารณาจากการตั้งชื่อเรื่อง เนื้อเรื่อง จินตนาการ/แนวคิดอื่น การใช้ภาษา และนิสัยในการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบฝึก

3.1 ความหมายของแบบฝึก

ประยงค์ งามจิตร (2533 : 41) ให้ความหมายของแบบฝึกว่าแบบฝึกเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะแบบฝึกสามารถฝึกทักษะทางภาษาได้ทุก ๆ ด้านแบบฝึกช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางภาษาได้อย่างกว้างขวาง กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2532 : 3) กล่าวว่า แบบฝึกมีไว้ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน และแบบฝึกที่ดีจะต้องให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน แบบฝึกในภาษาไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น แบบฝึก แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ (อัจฉรา ชิวพันธ์ และคณะ, 2532 : 102) ได้กล่าวว่า แบบฝึกหัด หมายถึงสิ่งที่สร้างขึ้น เพื่อเสริมความเข้าใจ และเสริมเพิ่มเติมเนื้อหาบางส่วน ที่ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและนำเอาความรู้ไปใช้ได้อย่างแม่นยำ ถูกต้อง คล่องแคล่ว เช่นเดียวกับ (ทิพย์บุปผา สาคร, 2546 : 45) กล่าวว่าแบบฝึก หมายถึงงานกิจกรรม หรือประสบการณ์ ที่ครูจัดให้นักเรียนฝึกหัดกระทำ เพื่อทบทวนฝึกฝนเนื้อหา

ความรู้ต่างๆ ที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้าใจ และเสริมเพิ่มเติมเนื้อหาบางส่วน จนสามารถปฏิบัติได้ด้วยความชำนาญ

สรุปได้ว่า แบบฝึก หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึก เพื่อให้เกิดทักษะและความแตกฉานในเรื่องนั้น ๆ ที่ผู้ฝึกต้องการ

3.2 ลักษณะของแบบฝึกที่ดี

มีผู้เสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะของแบบฝึกที่ดีไว้หลายท่าน ดังนี้

บิลโลว์ (Billow, 1972 : 87) กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกไว้ว่า แบบฝึกที่ดี นั้นจะต้องดึงดูดความสนใจ และสมาธิของเด็ก ฝึกเฉพาะอย่าง ใช้ภาษาเหมาะสมกับวัย วัฒนธรรม

กฤติกา เรวัด (2538 : 47) สรุปลักษณะแบบฝึกที่ดีว่า ควรมีความเหมาะสม กับวัย ความสามารถ ความสนใจ และระดับชั้นของผู้เรียน ครูควรคำนึงถึงจิตวิทยาและความ พร้อมของนักเรียน แบบฝึกควรมีคำชี้แจงและตัวอย่างสั้น ๆ ครูควรสร้างแบบฝึกหลาย ๆ รูปแบบและใช้เวลาฝึกที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนพร้อมทั้ง พัฒนาทักษะทางภาษาของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

นงเยาว์ บวงสรวง (2535 : 31) ได้กล่าวถึงแบบฝึกที่ดีไว้ว่า แบบฝึกที่ดีต้อง คำนึงถึงจิตวิทยาการเรียนรู้ มีวิธีการฝึกทักษะที่เหมาะสม มีจุดมุ่งหมาย ในการฝึกอย่างชัดเจน และมีรูปแบบที่น่าสนใจโดยคำนึงถึงการพัฒนาทักษะนั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้นสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ประเพณี ภูมิหลังทางภาษาของเด็ก แบบฝึกที่ดีควรจะเป็นแบบฝึกสำหรับเด็ก เก่งและซ่อมเสริมสำหรับเด็กอ่อนในขณะเดียวกัน นอกจากนี้แล้วควรใช้หลายลักษณะและมีความหมายต่อ ผู้ฝึกอีกด้วย

3.3 หลักการสร้างแบบฝึก

ในการสร้างแบบฝึกนั้น ครูต้องเตรียมแบบฝึกอย่างรอบคอบ มีจุดมุ่งหมาย ในการใช้แบบฝึกหัดแต่ละแบบพิจารณาว่าแบบฝึกนั้นจะช่วยฝึกทักษะตามที่ต้องการได้หรือไม่ ในการฝึกทักษะแต่ละด้านควรใช้แบบฝึกหลายๆ แบบ และเป็นแบบสั้น ไม่ควรฝึกทักษะ หลายด้านในครั้งเดียวกัน แล้วควรประเมินผลหลังการใช้แบบฝึกว่านักเรียนเกิดความชำนาญ ในการใช้แบบฝึกมากน้อยเพียงใด

แฮริส (ทิพย์บุปผา สาคร, 2546 : 46-47 อ้างถึงใน Haress, ม.ป.ป. : 93-94) เพียงจิต อึ้งโพธิ์ (2529 : 29) : นวลโย หนูมี (2529 : 34 - 35) ได้กล่าวถึง หลักการสร้างแบบ ฝึกว่าแบบฝึกจะต้องใช้ภาษาให้เหมาะสมกับนักเรียน และควรสร้างโดยอาศัยหลักจิตวิทยาใน การแก้ปัญหา และการตอบคำถามองไว้ดังนี้

3.3.1 สร้างแบบฝึกหลายๆ ชนิด เพื่อเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจ

3.3.2 แบบฝึกที่สร้างขึ้นนั้น จะต้องให้นักเรียนสามารถพิจารณาได้ว่าต้องการ ให้นักเรียนทำอะไร

3.3.3 ให้นักเรียนตอบสนองสิ่งเร้าด้วยการแสดงความสามารถและความเข้าใจในแบบฝึก

3.3.4 กำหนดให้ชัดเจนว่าจะให้นักเรียนตอบแบบฝึกแต่ละชนิด แต่ละรูปแบบด้วยวิธีการตอบอย่างไร

3.3.5 ควรสร้างแบบฝึกให้มีหลายๆ รูปแบบ เช่น การให้เติมคำ ให้จับคู่ ต่อ

3.3.6 คำหนึ่งถึงความยากง่ายของคำที่นำมาฝึก และมีการเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย

3.3.7 การฝึกแม้ว่าจะมี จุดประสงค์สำคัญเน้นที่การเขียน แต่ก็ไม่ละเลยการฝึกทักษะการอ่าน การฟัง และการพูด ทักษะพื้นฐานทางภาษาทั้งสี่ด้านนี้จำเป็นต้องได้รับการฝึกไป พร้อมๆ กัน การใช้ภาษาจึงจะมีประสิทธิภาพ

3.3.8 เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างแบบฝึก

3.3.9 แบบฝึกควรมีความยากง่าย เหมาะสมกับวุฒิภาวะและความสามารถของผู้เรียน แบบฝึกควรจะมีกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ควรคำนึงถึงเวลาที่ใช้ฝึกด้วย และควรมีข้อเปรียบเทียบการสอนโดยใช้แบบฝึกกับเครื่องมืออื่น ๆ

จากหลักการสร้างแบบฝึกดังกล่าว พอสรุปเป็นหลักการสร้างแบบฝึกได้ว่าจะต้องคำนึง 1) จิตวิทยาพัฒนาการและความสามารถของเด็ก 2) ความเหมาะสมในด้านเนื้อหาและเวลา 3) แบบฝึกควรมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย 4) เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างแบบฝึก และ 5) แบบฝึกนั้นต้องมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.4 หลักการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึก

พรรณี ข. เจนจิต (2538 : 168 - 186) ได้สรุปแนวคิดทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและการใช้แบบฝึกว่าควรประกอบไปด้วย

3.4.1 กฎแห่งการฝึก แบบฝึกที่สร้างขึ้น นักเรียนจะต้องสามารถทำได้และมีคำเฉลยให้นักเรียนสามารถตรวจคำตอบได้ทันทีหลังจากทำแบบฝึกเสร็จแล้ว

3.4.2 การฝึกหัด การเรียนรู้เกิดจากการฝึกหัด และความใกล้ชิดทำให้จำได้คงทน ดังนั้นจึงเน้นการกระทำซ้ำ ๆ จนเกิดทักษะ

3.4.3 การเสริมแรง ควรให้กำลังใจแก่นักเรียน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และมีประสบความสำเร็จในงานที่ทำ นักเรียนก็จะมีแนวโน้มในการที่จะทำงาน นั้น ๆ อีก

3.4.4 แรงจูงใจ ครูต้องรู้จักกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการตื่นตัว อยากรู้อยากเห็นแบบฝึกที่น่าสนใจจะเป็นแรงจูงใจที่ให้นักเรียนอยากทำ อยากรู้ และเกิดการเรียนรู้

นอกจากนี้ วรรณ เกรียงนิยม (2531 : 42) เสนอว่า นักจิตวิทยาและนักการศึกษาต่างก็มีความคิดเห็นตรงกันว่า ทฤษฎีสิ่งเร้า ทฤษฎีการตอบสนอง และทฤษฎีการจูงใจมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล และสามารถช่วยให้นักเรียน

เกิดความรู้สึกนึกคิดเกิดจินตนาการ แล้วถ่ายทอดความคิดนั้นออกมาเป็นงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้

3.5 ขั้นตอนในการสร้างแบบฝึก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537 : 145 - 146) กล่าวถึงขั้นตอนสร้างแบบฝึกการเขียนไว้ ดังนี้

3.5.1 ศึกษาปัญหาและความต้องการ โดยศึกษาจากการผ่านจุดประสงค์ การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากเป็นไปได้ควรศึกษาความต่อเนื่องของปัญหาในทุก ระดับชั้น

3.5.2 วิเคราะห์เนื้อหาและทักษะที่เป็นปัญหาออกเป็นเนื้อหา หรือทักษะย่อย ๆ เพื่อใช้ในการสร้างแบบทดสอบและแบบฝึกหัด

3.5.3 พิจารณาวัดจุดประสงค์ รูปแบบ และขั้นตอนการใช้แบบฝึก เช่น จะนำ

3.5.4 สร้างแบบทดสอบ ซึ่งอาจมี แบบทดสอบเชิงสำรวจ แบบทดสอบ เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง แบบทดสอบความก้าวหน้าเฉพาะเรื่องเฉพาะตอน แบบทดสอบที่สร้างต้อง สอดคล้องกับเนื้อหาหรือทักษะที่วิเคราะห์ไว้ในข้อที่ 2

3.5.5 สร้างบัตรฝึกหัด เพื่อใช้พัฒนาทักษะย่อยแต่ละทักษะ ในแต่ละบัตรจะมีคำถามให้นักเรียนตอบ การกำหนดรูปแบบ ขนาดของบัตร พิจารณาดูตามความเหมาะสม

3.5.6 สร้างบัตรอ้างอิง เพื่อให้อธิบายคำตอบหรือแนวทางการตอบแต่ละ เรื่องการสร้างบัตรอ้างอิงนี้อาจทำเพิ่มเติม เมื่อนำบัตรฝึกหัดไปทดลองใช้แล้ว

3.5.7 สร้างแบบฝึกหัดความก้าวหน้า เพื่อใช้บันทึกผลการทดสอบ หรือผล การเรียนโดยจัดทำเป็นตอนเป็นเรื่องเพื่อให้เห็นความก้าวหน้าเป็นระยะๆ สอดคล้องกับ แบบทดสอบความก้าวหน้า

3.5.8 นำแบบฝึกไปทดลองใช้ เพื่อหาข้อบกพร่อง คุณภาพของแบบฝึก และ คุณภาพของแบบทดสอบ

3.5.9 ปรับปรุงแก้ไข

3.5.10 รวบรวมเป็นชุดจัดทำ คำชี้แจง คู่มือการใช้ สารบัญ เพื่อใช้ประโยชน์

3.6 การหาประสิทธิภาพของแบบฝึก

แบบฝึกที่ดีต้องมีประสิทธิภาพก่อนนำไป เป็นสื่อการเรียนการสอน ดังนั้น จึงต้องมีการทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่อง หรือปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ทำให้มั่นใจว่าแบบฝึกที่สร้างขึ้นมานั้นมีประสิทธิภาพ ซึ่ง ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2532 : 495) ; โสภณ นุ่มทอง (2540 : 84 - 86) ได้กล่าวเกี่ยวกับขั้นตอนในการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกไว้ สรุปได้ดังนี้

3.6.1 กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

1) กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานทำได้โดยประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภทคือพฤติกรรมต่อเนื่อง และพฤติกรรมสุดท้ายซึ่งค่าประสิทธิภาพจะกำหนดเป็นค่า E_1 คือประสิทธิภาพของกระบวนการ และค่า E_2 คือประสิทธิภาพของผลลัพธ์คิดเป็นร้อยละของผลเฉลี่ยคะแนนที่ได้ ดังนั้น E_1/E_2 หมายถึงประสิทธิภาพของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ โดยปกติแล้ว การกำหนดเกณฑ์ E_1 E_2 ขึ้นอยู่กับเนื้อหา หากเนื้อหา เป็นความรู้ความจำ มักกำหนดเกณฑ์ไว้ที่ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เน้นทักษะมักกำหนดต่ำกว่า เช่น 75/75 อย่างไรก็ตาม ไม่ควรกำหนดต่ำกว่านี้ เพราะกำหนดไว้เท่าใดมักจะ ได้ผลเท่านั้น

2) หนดเกณฑ์โดยการทดสอบทางสถิติ ซึ่งทำได้โดยทำแบบฝึกที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ แล้วหาค่าความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน จากนั้นจึงทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน หากมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ถือว่าแบบฝึกมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ต่อไปได้

3.6.2 การกำหนดระดับประสิทธิภาพของแบบฝึก ประสิทธิภาพของแบบฝึกที่สร้างขึ้นกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ 3 ระดับ คือ

1) ระดับ “สูงกว่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของแบบฝึกสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าเกิน 2.5 ขึ้นไป

2) ระดับ “เท่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของแบบฝึกเท่ากับ หรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่เกินค่า 2.5

3) ระดับ “ต่ำกว่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของแบบฝึกต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่ไม่ต่ำกว่า 2.5 ซึ่งถือว่ายังมีประสิทธิภาพที่ยอมรับกันได้

3.7 ประโยชน์ของแบบฝึก

แบบฝึกมีประโยชน์ต่อการเรียนวิชาทักษะ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537: 173 – 175) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกไว้ ดังนี้

3.7.1 เป็นส่วนเพิ่มหรือเสริมหนังสือเรียนในการเรียนทักษะ เป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยลดภาระของครูได้มาก เพราะแบบฝึกเป็นสิ่งที่จัดขึ้นอย่างเป็นระเบียบ

3.7.2 ช่วยเสริมทักษะทางการใช้ภาษา แบบฝึกเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กฝึกทักษะการใช้ภาษาให้ดีขึ้น แต่จะต้องอาศัยการส่งเสริมและความเอาใจใส่จากครู

3.7.3 ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากเด็กมีความสามารถทางภาษาแตกต่างกัน การให้เด็กทำแบบฝึกที่เหมาะสมกับความสามารถของเขามิจะช่วยทำให้เด็กประสบความสำเร็จทางด้านจิตใจมากขึ้น

3.7.4 ช่วยเสริมทักษะทางภาษาให้คงทน โดยกระทำ ดังนี้

1) ฝึกทันทีหลังจากให้เด็กเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ

- 2) ฝึกซ้ำหลาย ๆ ครั้ง
- 3) เน้นเฉพาะเรื่องที่ต้องการฝึก
- 4) แบบฝึกที่ใช้เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากจบบทเรียนในแต่ละครั้ง

ละครั้ง

5) แบบฝึกที่จัดทำขึ้นเป็นรูปเล่ม เด็กสามารถเก็บรักษาไว้ใช้เป็นแนวทาง เพื่อทบทวนด้วยตนเองได้อีกต่อไป

6) การให้เด็กทำแบบฝึกช่วยให้ครูมองเห็นจุดเด่นหรือปัญหาต่าง ๆ ของเด็กได้ชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้ครูดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ทันที่

7) แบบฝึกที่จัดขึ้นนอกเหนือจากที่อยู่ในหนังสือแบบเรียนจะช่วยให้เด็กได้ฝึกอย่างเต็มที่

8) แบบฝึกที่จัดพิมพ์ไว้เรียบร้อย จะช่วยให้ครูประหยัดทั้งแรงงาน และเวลาในการที่จะต้องเตรียมแบบฝึกอยู่เสมอ ในด้านผู้เรียนก็ไม่ต้องเสียเวลาลอกแบบฝึกจากตำราเรียน ทำให้มีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ มากขึ้น

9) แบบฝึกช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่มที่แน่นอนย่อมลงทุนต่ำกว่าที่จะต้องพิมพ์ลงกระดาษไขทุกครั้ง และผู้เรียนสามารถบันทึกและมองเห็นความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างเป็นระบบ

3.8 ข้อเสนอแนะในการใช้แบบฝึก

เพ็ทดี กรีน (Petty Green, 1971 : 469 – 472) ได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการใช้แบบฝึกไว้ ดังนี้

3.8.1 ก่อนที่จะใช้แบบฝึกหัดในวิชาใดก็ตาม ครูควรวางขอบเขตและตั้งวัตถุประสงค์ของการฝึกไว้ทุก ๆ ครั้ง

3.8.2 ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกใช้แบบฝึก ครูควรจะได้พิจารณาความเหมาะสมทุก ๆ ด้านของแบบฝึก เช่น รูปเล่ม ภาษาที่ใช้ ความยากง่ายในเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ตลอดจนการใช้จิตวิทยาในการสร้างแบบฝึกหัด

3.8.3 หลังจากที่เด็กส่งแบบฝึกหัดให้ครูตรวจ ครูควรพยายามตรวจสอบและส่งเสริมให้เด็กทราบผลโดยเร็วที่สุด เพื่อให้เขาได้ทราบส่วนที่ถูก หรือที่ผิดและแก้ไขได้ทันที่ แม้ว่าจะต้องอธิบายเพิ่มเติมหรือแก้ที่ผิดบ่อยครั้ง ครูก็ไม่ควรถือเป็นการเสียเวลา

3.8.4 การจัดแบบฝึกหัดให้เด็กแต่ละครั้ง ครูจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละคนด้วยและพยายามให้เด็กมีทัศนคติที่ดีในการทำแบบฝึกหัดทุกครั้ง อย่าให้เด็กเข้าใจว่า การที่ตนต้องทำมากกว่าเพื่อนเพราะถูกครูลงโทษหรือเพราะตนเรียนไม่รู้เรื่อง พยายามให้เด็กเห็นว่าแบบฝึกหัดเป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมทักษะและเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับตัวเอง

3.8.5 การที่จะให้เด็กมีทักษะที่มั่นคง และเพียงพอขึ้นขึ้นอยู่กับการหมั่นฝึกฝนอยู่บ่อย ๆ รวมไปถึงการเลือกใช้แบบฝึกหัดที่มีคุณภาพดีเหมาะสมกับเด็ก ในระดับชั้น

นั้น ๆ ด้วย

โดยสรุปแล้ว แบบฝึกมีประโยชน์ต่อครูและนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง โดยแบบฝึกเป็นสื่อการสอนที่ช่วยลดภาระของครู เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากเรียนจบบทเรียนแต่ละครั้ง ช่วยให้ครูมองเห็นปัญหาของนักเรียนแต่ละคน ส่วนนักเรียนนั้นแบบฝึกจะช่วยให้นักเรียนได้แก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง และจะเป็นสิ่งสำคัญในการให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้

4. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

4.1 ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การสอนภาษาไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงแนวความคิดไปจากเดิมไม่เน้นการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่จะเน้นการสอนภาษาเพื่อสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้ภาษาในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาของสังคม เน้นการสอนภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้น ยังต้องสอนภาษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนที่มีความคิดจะต้องมีประสบการณ์และประมวลค่ามากพอที่จะสร้างความคิดสร้างสรรค์ได้ลึกซึ้ง และคิดได้อย่างฉลาดรอบคอบ ขณะเดียวกันการสอนภาษาไทยจะต้องเน้นการรักภาษาไทยในฐานะเป็นวัฒนธรรมที่ บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และสั่งสอนมายาวนาน และอ่านวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อศึกษาเรื่องราวของชีวิตที่จะทำให้ชีวิตน์และโลกทัศน์ของผู้อ่านกว้างขวางขึ้น เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมทั้งในอดีต ปัจจุบันและสังคมในอนาคต รวมถึงการศึกษาภูมิปัญญาทางภาษาในท้องถิ่นต่าง ๆ (กรมวิชาการ, 2545 : 1)

4.2 สาระ

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2545 : 6)

- สาระที่ 1 การอ่าน
- สาระที่ 2 การเขียน
- สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด
- สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา
- สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

4.3 มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

สาระที่ 1: การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำรงชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2: การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความและเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงาน การศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3: การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างวิจารณ์ญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณ์ญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4: หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัยบุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมอาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 : เข้าใจและการแสดงความคิดเห็น วิจารณ์วรรณคดีและวัฒนธรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

4.4 กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้สอนจะต้องศึกษา วิเคราะห์จุดหมายของหลักสูตร และมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทย รวมทั้งเอกสารประกอบหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้ ในส่วนบทบาทของผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้บอกความรู้แก่ผู้เรียนเป็นผู้สนับสนุน เสริมสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน โดยดำเนินการดังนี้

4.4.1 เลือกรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องเลือกรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้แบบทดลอง แบบโครงงาน แบบศูนย์การเรียนรู้ แบบสืบสวน แบบอภิปราย แบบสำรวจ แบบร่วมมือ เป็นต้น

4.4.2 คิดค้นเทคนิคกลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถคิดค้นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ และนำมาใช้ให้เหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความรู้ความสามารถด้านเนื้อหา ความสนใจและ วัยของผู้เรียน ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น เวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน

4.4.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ มีหลายรูปแบบ ผู้สอนสามารถเลือกนำไปใช้หรือปรับใช้ โดยคำนึงถึงสภาพและลักษณะของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุขดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ เป็นการจัดประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริง ให้รู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ รู้จักวิธีการวางแผน คิดวิเคราะห์ ประเมินผลการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง และฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามลักษณะของโครงการ เป็นเรื่องของการศึกษา ค้นคว้าทดลอง ตรวจสอบ สมมติฐาน โดยอาศัยการศึกษา วิเคราะห์ ใช้ทักษะกระบวนการ

2) การจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการหรือพฤติกรรมที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ได้ผลงาน ความรู้สึกและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ร่วมงาน ลักษณะของการสอนแบบนี้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น ผู้เรียนค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเองจนสามารถนำความรู้ความเข้าใจจากการปฏิบัติงานไปใช้ในชีวิตจริงประจำวัน และอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข

3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิด มีวิธีการหลากหลายวิธีหนึ่งคือ การใช้คำถาม การตั้งคำถาม โดยใช้หมวดความคิด 6 ไบ เป็นการใช้คำถามอย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมที่พัฒนาทักษะความคิดในการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้สอนจะต้องใช้คำพูดและวิธีการต่าง ๆ กระตุ้นให้นักเรียนคิดลงมือปฏิบัติ ประเมิน ปรับปรุง แก้ไข พัฒนางานของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น กิจกรรมการอภิปราย การวิเคราะห์ การวิจารณ์ การค้นคว้าการทำโครงการ ฯลฯ นอกจากนี้ผู้สอนยังต้องสอดแทรกคุณธรรมในกระบวนการคิดควบคู่ไปด้วย เช่น ความรับผิดชอบ ความอดทน ความเพียรพยายาม นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนใช้ความคิดอย่างวิจรรณญาณในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การวางแผน ดำเนินชีวิตในอนาคต เพื่อให้อยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข

4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาสื่อสาร ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร โดยการจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในการใช้ภาษาทั้งการฟัง การพูดและการเขียน ด้วยการจัดกิจกรรมในห้องเรียน ในโรงเรียน และ ชุมชน เช่น การเล่าเรื่อง

การอภิปราย การวิจารณ์ การโต้เถียง การคัดลายมือ การเขียนเรียงความ การทำโครงการ การประกวดการอ่าน การศึกษาค้นคว้า การแข่งขันตอบคำถาม การอ่านทำนองเสนาะ

5) การพัฒนาการเรียนรู้หลักการใช้ภาษา จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมชาติของภาษาและวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย เกิดความตระหนักว่าภาษามีความสำคัญ และมีพลัง กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้หลักการทางภาษา จำเป็นต้องจัดควบคู่และสัมพันธ์กับ กิจกรรมพัฒนาทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทุกกิจกรรม

6) การพัฒนาการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม เป็นการเรียนรู้เรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยในยุคสมัยต่างๆ และเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในสุนทรียภาพของภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน การจัดกิจกรรมจึงควรเน้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะภาษาเพื่อเรียนรู้เนื้อหาสาระด้วยการอ่านพิจารณา วิเคราะห์ วิจารณ์ ประเมินค่าวรรณกรรมและวรรณคดีอย่างมีเหตุผล มีการนำเสนอความเข้าใจ ความซาบซึ้ง ข้อคิดและประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การรายงาน การจัดแสดงการสร้างสรรค์วรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ฯลฯ ทั้งนี้จะเกิดผลทำให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นแนวทางในการผลิตผลงาน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

7) การพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวิถีชีวิตและศิลปะการใช้ภาษาของคนในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมจำเป็นต้องให้ผู้เรียนใช้ทักษะภาษาเพื่อการเรียนรู้ เช่น การสัมภาษณ์ การรายงาน การทำโครงการ การจัดการแสดง เป็นโรงเรียน และชุมชนจะต้องร่วมมือกันจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาทางภาษา

วิธีการที่กล่าวข้างต้นนี้ ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง โดยใช้เทคนิควิธีการอย่างหลากหลายที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและเรียนอย่างมีความสุข ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมของผู้เรียนและธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ที่เรียน เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 17-18)

4.5 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

กรมวิชาการ (2544 : 13 – 16) ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยไว้ดังนี้

4.5.1 ฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนได้ถูกต้องคล่องแคล่ว โดยการฝึกทักษะแต่ละอย่างให้แม่นยำแล้วจึงฝึกทักษะทั้ง 4 ให้สัมพันธ์กัน รวมทั้งส่งเสริมความคิดควบคู่กันไปด้วยการกำหนดจุดประสงค์ในการสอน แม้ว่าจะกำหนดทักษะใดทักษะหนึ่งขึ้นมา เช่น ฟังแล้วจับใจความสำคัญได้ ในขั้นของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีการอ่าน คือ มีคนอ่านให้ฟัง และมีการพูดเพื่อตอบคำถามแสดงความเข้าใจนอกนั้นอาจมีการเขียนตอบคำถาม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทักษะทางภาษาจะสัมพันธ์ตามธรรมชาติ การสอนภาษาไทยเชิงทักษะสัมพันธ์นี้จึงเป็นสิ่งที่ครูควรคำนึงถึงเป็นอย่างมาก

4.5.2 สอนให้ถูกต้องตามหลักการสอนภาษา การเรียนภาษาเป็นการเลียนแบบอย่างหนึ่ง ผู้เรียนจะต้องเรียนภาษาที่เป็นต้นแบบจากครูผู้สอน ต่อจากนั้นผู้เรียนจะต้องปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นภาษาของตนเอง จากการฝึกทักษะทางภาษาบ่อย ๆ และท้ายสุดผู้เรียนจะพัฒนาการใช้ภาษาจากความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้รูปแบบการใช้ภาษาใหม่ ๆ กระบวนการเรียนภาษาทั่วไปอาจจะเริ่มต้นจากการเรียนคำก่อน ผู้เรียนจะต้องฝึกอ่านและเข้าใจความหมายของคำ รู้จักนำคำไปใช้แต่งประโยคให้ถูกต้องได้ใจความ จากนั้น ฝึกการนำประโยคไปเรียงต่อกันให้เป็นเรื่องราว หรือเป็นข้อความตามลำดับ การฝึกทักษะการใช้ภาษาเน้นการสื่อความหมายให้ตรงกัน ตลอดจนส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีวิจรรณญาณในการใช้ภาษา

4.5.3 ฝึกให้ผู้เรียนรู้หลักเกณฑ์ทางภาษาควบคู่ไปกับการใช้ภาษา และให้รู้วัฒนธรรมทางภาษา

4.5.4 ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และสังเคราะห์สิ่งที่ได้ฟังและอ่านเพื่อฝึกความคิดและแก้ปัญหา และมีวิจรรณญาณในการใช้ภาษา

4.5.5 ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนภาษาไทยไปใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ

4.5.6 ปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย โดยสอนให้เห็นคุณค่า และตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย ทั้งในส่วนที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการสื่อสาร และในด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ

4.5.7 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความจรรโลงใจโดยใช้ธรรมชาติ บทร้อยแก้ว และร้อยกรอง ที่เหมาะสมกับวัยและระดับชั้น มาเป็นสื่อการเรียนการสอน

4.5.8 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และเฝ้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

4.5.9 สอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความขยัน ความรับผิดชอบ ฯลฯ เพื่อให้ผลการเรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4.5.10 ฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกต จดจำ และจดบันทึกสิ่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ทางภาษาได้รับความรู้ ความเพลิดเพลินและเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

4.5.11 นำภาษาไทยที่ใช้ในสังคมแวดล้อมมาเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้สัมพันธ์กับการเรียนและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

4.5.12 ให้แบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะในเรื่องการใช้ภาษาของครู ในการสอนและการสื่อความหมายในโรงเรียน

4.5.13 เน้นพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียนในการวัดผลประเมินผลต้องคำนึง วยและระดับชั้นของผู้เรียนและในชั้นต้น ๆ จะฝึกเรื่องที่มีโครงสร้างง่าย ๆ พอขั้นสูงขึ้นไปจะ ยากขึ้น และซับซ้อนยิ่งขึ้นตามลำดับ ดังนั้นขั้นตอนความสามารถของผู้เรียนจะเป็นไปตาม กระบวนการสอนของครูสอน เรื่องบางเรื่องสามารถเรียนได้ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึง มหาวิทยาลัย เช่น การรายงาน การอภิปราย การโต้วาที ฯลฯ จึงต้องมีการวัดผล หรือ ประเมินผลโดยใช้เกณฑ์ที่ต่างกัน โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียนเป็นหลัก

4.5.14 ส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนภาษาของตนเอง เพื่อพัฒนาให้ ดียิ่งขึ้น

4.5.15 ศึกษาติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องทางภาษาของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง โดยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง

4.5.16 สอนช่องเสริม เมื่อทราบว่าผู้เรียนขาดทักษะทางภาษาด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลาย ๆ ด้าน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จในการเรียนภาษาไทย

4.5.17 จัดการเรียนการสอนให้เรียนภาษาไทยด้วยความสนใจและสนุกสนาน โดยใช้เกม เพลง เป็นสื่อช่วย เพื่อให้ผู้เรียนชอบเรียนภาษาไทยและรักภาษาไทย

4.5.18 จัดทำหนังสือที่เหมาะสมมาให้ผู้เรียนอ่านมาก ๆ หรือส่งเสริมการอ่าน หนังสือในห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนอ่านคล่องและมีความรู้กว้างขวาง

4.6 การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

กรมวิชาการ (2546 : 16-8) ได้เสนอแนะแนวทางสำหรับการสอน ภาษาไทย ไว้ดังนี้

4.6.1 การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยต้องจัดอย่างมีกระบวนการ เช่น การฝึก ทักษะต่าง ๆ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะการฝึกความคิดและมีวิจารณ์ญาณในการใช้ ภาษาไทย โดยใช้รูปแบบการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การฝึกให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนภาษาของตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการพัฒนา เป็นต้น

4.6.2 วิธีสอนภาษาไทยครูต้องรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมในการสอน ภาษาไทย โดยเลือกให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมในทักษะต่างๆ วิธีสอนที่ควร นำมาใช้ เช่น การบรรยาย การอภิปราย การสาธิต การแบ่งกลุ่มค้นคว้า การแบ่งกลุ่มระดม ความคิด การแบ่งกลุ่มทำงาน การค้นคว้ารายงาน การสอนเป็นรายบุคคล การแสดงบทบาท สมมติ การใช้เพลงและเกมประกอบการสอน การใช้บทเรียนสำเร็จรูปหรือศูนย์การเรียนรู้ การใช้ สถานการณ์จำลอง และการสอนเป็นคณะ ฯลฯ

4.6.3 ทักษะที่จำเป็นในการสอนภาษาไทย การสอนภาษาไทยตามหลักสูตร ประถมศึกษาคูควรมีทักษะทั่วไปได้แก่ การกระตุ้นให้คิด การใช้คำถาม การเล่าเรื่อง

การบรรยายอธิบายและแสดงความคิดเห็น การเล่านิทาน แต่งนิทาน การนำเสนอ การใช้ คำแนะนำควบคุม และให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ การสรุปความ การทำเกมและเล่นเกมต่าง ๆ การแสดงบทบาทสมมติ และให้คำแนะนำวิธีแสดง การใช้ท่าทางสื่อความหมาย สำหรับทักษะ เฉพาะที่ครูควรมีได้แก่ การเลือกหนังสือ การอ่านหนังสือ รู้จักแยกความรู้ ความคิดและ คุณธรรมที่สอดแทรกในเนื้อเรื่องของหนังสือเรียน และหนังสือประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม การใช้ภาษาเพื่อเป็นตัวอย่าง และเพื่อชี้แนะการใช้ภาษาที่ถูกต้องสามารถสื่อสารได้ชัดเจน ถูกต้องตามระเบียบการใช้ถ้อยคำ

4.6.4 การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

1) คิดวิเคราะห์หิวิจารณให้ผู้เรียนสังเกตข้อความที่ครูสื่อสารให้ผู้เรียนแล้ว คิดวิเคราะห์ และอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อเรื่องผู้รับสารโอกาสที่ใช้ในการสื่อสาร และวิธีการสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก และเห็นความจำเป็นของการใช้ภาษาสื่อสาร ให้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล

2) กำหนดและลำดับขั้นตอน การปฏิบัติ ให้ผู้เรียน วางแผน กำหนด วิธีการนำเสนอ เช่น การใช้ภาษาในการยั่วๆ ทำท่าย หรืออุปมาอุปไมย กำหนดรูปแบบของ ภาษาที่จะนำเสนอ และกำหนดโครงเรื่องประกอบด้วย บทนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุป จากนั้นให้ ผู้เรียนฝึกซ้อมการนำเสนอ เช่น พุดในใจ พุดหน้ากระจก เขียนใส่กระดาษให้ผู้อื่นอ่าน เป็นต้น

3) ปฏิบัติด้วยความชื่นชม ให้ผู้เรียนปฏิบัติ ตามแผนโดยการนำเสนอ เรื่องราวด้วยวิธีการ ภาษาและโครงเรื่องที่กำหนดไว้ โดยครูคอยกระตุ้นและให้กำลังใจ ให้ ผู้เรียนปฏิบัติด้วยความชื่นชม

4) ประเมินระหว่างปฏิบัติ ขณะที่ผู้เรียนนำเสนอเรื่องราวด้วยวิธีการ ต่าง ๆ อยู่ นั้น ครูคอยแนะนำให้ผู้เรียนสังเกตการนำเสนอของตนเองว่า มีข้อบกพร่องอะไร มีสาเหตุมาจากอะไร และจะมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

5) ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ เมื่อผู้เรียนได้สังเกตและประเมินการ นำเสนอของตนจนทราบข้อบกพร่อง และวิธีการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เรียนปรับปรุงการ นำเสนอให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

6) ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ เมื่อผู้เรียนได้ปรับปรุง การนำเสนอดีขึ้นแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดทักษะแล้ว ให้ผู้เรียนอภิปรายถึงผลที่ได้จาก การนำเสนอ เช่น ทำให้ผู้รับสารเข้าใจสารอย่างถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจในตนเอง

4.7 การวัดผลและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ด้านภาษาเป็นงานที่ยากซึ่งต้องการ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนาทางภาษา ดังนั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่วัดผลการเรียนรู้ด้าน ภาษาจำเป็นต้องเข้าใจหลักการของการเรียนรู้ภาษา เพื่อเป็นพื้นฐานการดำเนินงาน ดังนี้

4.7.1 ทักษะทางภาษาทั้งการฟัง การดู การพูด การอ่าน และการเขียน ความสำคัญเท่า ๆ กัน และทักษะเหล่านี้ จะบูรณาการ ในการเรียนการสอนจะไม่แยกฝึกทักษะทีละอย่างจะต้องฝึกทักษะไปพร้อม ๆ กัน และทักษะทางภาษาทักษะหนึ่งจะส่งผลต่อ การพัฒนา ทักษะทางภาษาอื่น ๆ ด้วย

4.7.2 ผู้เรียนต้องได้รับ การพัฒนาความสามารถทางภาษาพร้อมกับการพัฒนา ความคิดเพราะภาษาเป็นสื่อของความคิดผู้ที่มีทักษะและความสามารถในการใช้ภาษา มี ประมวลคำมากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดด้วย ขณะเดียวกันการเรียนภาษาจะ เรียนร่วมกันกับผู้อื่นมีการสื่อสาร ใช้ภาษาในการติดต่อกับเพื่อนกับครูจึงเป็นทักษะทางสังคม ด้วย เมื่อผู้เรียนได้ใช้ภาษาในสถานการณ์จริงทั้งในบริบททางวิชาการในห้องเรียนและชุมชนจะทำให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาและฝึกทักษะทางสังคมในสถานการณ์จริง

4.7.3 ผู้เรียนต้องเรียนรู้การใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนอย่างถูกต้องด้วยการฝึกการใช้ภาษามีใช้เรียนรู้กฎเกณฑ์ทางภาษาแต่เพียงอย่างเดียว การเรียนภาษาจะต้อง เรียนรู้ไวยากรณ์หรือหลักภาษา การสะกดคำ การใช้เครื่องหมายวรรคตอนและนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการฝึกฝนการเขียนและพัฒนาทักษะทางภาษาของตน

4.7.4 ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษาเท่ากัน แต่การพัฒนาทางภาษาจะไม่เท่ากัน และวิธีการเรียนรู้จะต่างกัน

4.7.5 ภาษากับวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด หลักสูตรจะต้องให้ความสำคัญและใช้ความเคารพและเห็นคุณค่าของเชื้อชาติ จัดกิจกรรมภูมิหลังของภาษาและการใช้ภาษาถิ่นของผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาภาษาไทยของตน และพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับภาษาไทยและกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนภาษาไทยด้วยความสุข

4.7.6 ภาษาไทยเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้และทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้อง ใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือการสื่อสารและแสวงหาความรู้ การเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะใช้ ภาษาในการวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การอภิปราย การเขียนรายงาน การเขียนโครงการ การตอบคำถาม การตอบข้อทดสอบ ดังนั้นครูทุกคนไม่ว่าจะสอนวิชาใดก็ตามจะต้องใช้ภาษาที่เป็นแบบแผนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนและต้องสอนการใช้ภาษาแก่ผู้เรียนด้วยเสมอ

ในการประเมินผลให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ดังกล่าวนิยมใช้การประเมินด้วยการกำหนดประเด็นการประเมินที่แจกแจงระดับการปฏิบัติ Rubric Rubric เป็นเครื่องมือ ประเมินผลการเรียนรู้ ที่กำลังได้รับการยอมรับและ ถูกนำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนอย่าง กว้างขวาง เนื่องจากผลกาประเมินที่ได้มีคุณค่าต่อการปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียน มากกว่าตัวเลขคะแนน และมีประสิทธิภาพสำหรับการประเมินการปฏิบัติหรือผลงาน ที่ไม่มี คำตอบถูกเพียงคำตอบเดียวหรือการแก้ปัญหาทางเดียว แต่จะมีคำตอบที่หลากหลาย การตัดสินผลการประเมินจำเป็นต้องมีเกณฑ์การประเมินที่แสดงระดับคุณภาพที่ต้องการ

Rubric ประกอบด้วยเกณฑ์ที่สร้างขึ้นใช้ในการให้คะแนนหรือประเมิน การปฏิบัติ ของผู้เรียน โดยเกณฑ์การให้คะแนนอธิบายระดับการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐาน ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการคำอธิบายจะเป็นแนวทางให้ผู้ประเมินพิจารณาว่างานหรือ การปฏิบัติของ ผู้เรียนมีคุณธรรม เป็นอย่างไร

การประเมินความสามารถหรือทักษะทางภาษา เครื่องมือประเภทนี้น่าจะเป็น เครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างสอดคล้อง แต่เนื่องจากสร้างยาก แต่หากสามารถพัฒนาขึ้น ใช้ได้จะช่วยให้ผลการประเมินเที่ยงตรง เชื่อถือได้ และยุติธรรม รวมทั้งมีคุณค่าต่อการปรับปรุง และพัฒนาตนเองของผู้เรียน เนื่องจากระบุความคาดหวังการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง การประเมินการเขียนรายงาน ในภาพรวมทั้งหมดโดยใช้ Rubric 5 ระดับ และ Rubric เพื่อการ ประเมินการสร้างรูป (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2544 : 9) ดังตาราง 1 – 2

ตาราง 1 การประเมินการเขียนรายงาน ในภาพรวมทั้งหมด โดยใช้ Rubric 5 ระดับ
เพื่อการประเมินการสร้างรูป

ระดับ	คำอธิบาย
4 ดีเยี่ยม	นักเรียนเขียนอธิบายหัวเรื่องที่เขียนได้ชัดเจน ให้เหตุผลที่แสดงถึงความสำคัญของเรื่องได้ สมบูรณ์มีการที่สรุป ละเอียดชัดเจน ทำให้เข้าใจได้ทันทีที่ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง รายละเอียด ตัวอย่าง เพื่อสนับสนุนเรื่อง ข้อเขียนจัดทำรวบรวมและแสดงความคิดได้นำอ่านโครงสร้าง ประโยคมีความหลากหลายการใช้ตัวสะกด ไวยากรณ์มีความถูกต้อง มีบันทึกแหล่งที่มาของ ข้อมูลในแนวทางที่เหมาะสม
3 ดีมาก	นักเรียนเขียนอธิบายหัวข้อเรื่องที่เขียนได้ตามสมควร ให้เหตุผลสนับสนุนความสำคัญของเรื่องมี การสรุปถ่ายทอดความคิดละเอียด แต่มีความชัดเจนน้อยกว่าระดับ 4 มีข้อมูลสนับสนุนหัวข้อ เรือเพียงพอ การเขียนต่อเนื่องอ่านง่ายโครงสร้างประโยค ไวยากรณ์ การสะกด โดยทั่วไป ถูกต้อง มีการบันทึกแหล่งที่มาของข้อมูลที่เหมาะสม
2 ดี	นักเรียนไม่อธิบายและเขียนอธิบายหัวข้อเรื่องอย่างสรุป มีข้อมูลสนับสนุนเพียงเล็กน้อย ข้อเขียนมีลักษณะพื้น ๆ บางจุดมีความชัดเจน บางจุดอยากที่จะเข้าใจโครงสร้างประโยค โดยทั่วไปถูกต้องแต่มีบางส่วนผิดพลาดมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล แต่รายละเอียดเล็กน้อย
1 พอใช้	นักเรียนไม่อธิบายหัวข้อเรื่อง ข้อมูลสนับสนุนคลุมเครือ และขาดข้อมูลสำคัญข้อเขียนขาด องค์ประกอบและยากที่จะเข้าใจ มีความผิดพลาดของโครงสร้างประโยคมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล บ้าง แต่ไม่ครบถ้วน
0 คุณภาพต่ำ	นักเรียนไม่อธิบายหัวข้อเรื่อง ไม่สรุป ข้อเขียนไม่เป็นระบบ

ตาราง 2 เพื่อการประเมินการสร้างข้อสรุป

ระดับ	คำอธิบาย
3	มีหลักฐานข้อมูล สนับสนุนข้อสรุปอย่างสมบูรณ์
2	มีข้อมูลสนับสนุนข้อสรุป แต่ไม่แสดงหลักฐานสนับสนุนข้อสรุป
1	ไม่มีข้อมูลสนับสนุนข้อสรุป
0	สร้างข้อสรุปไม่ได้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์

5.1 งานวิจัยในประเทศ

กรรณิการ์ พลยุทธ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นสื่อสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าคะแนนในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ก่อนฝึกและหลังฝึกของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ชุดิมาวดี บุรพวัฒน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบผลการใช้แบบฝึกการสอนเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัฒนาลัย ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ หลังการทดลองเสร็จสิ้นลงทันทีสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ หลังทดลองแล้ว 8 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ หลังการทดลองแล้ว 8 สัปดาห์ สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิริพร กอบแก้ว (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกการเขียนสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้นผู้เรียนมีประสิทธิภาพ 85.22/83.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่มาตรฐานที่กำหนดไว้ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภา พิมพาแป้น (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างแบบฝึกพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาความสามารถในการใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพ 84.89/87.78 เป็นไปตามประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้

ประไพศรี พุ่มจันทร์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบฝึกในด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตจากครูจำนวน 10 คน มีความคิดเห็นว่าแบบฝึกมีความเหมาะสมมากถึงมากที่สุดทุกด้าน และนักเรียนจำนวน 30 คน มีความคิดเห็นว่าแบบฝึกมีความเหมาะสมปานกลางถึงมาก

ชโลบล ทศวิล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ทางภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในกลุ่มทดลองมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ทางภาษาไทย หลังการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในกลุ่มทดลองมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ทางภาษาไทยหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นว่า การสร้างและการใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือ หรือสื่อในการเรียนการสอน ถ้าถูกสร้างขึ้นมาด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามขั้นตอน และวิธีสอนที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความพร้อมของนักเรียนแล้ว จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถและสัมฤทธิ์ผลทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยตนเอง จนเกิดทักษะความเชี่ยวชาญ แดกฉานในเรื่องนั้น และยังช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงมีการศึกษาเกี่ยวกับวิธีที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้ดียิ่งขึ้น

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โวลเตอร์ (Volter, 1976) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นยังไม่มีทักษะในการเขียนทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะสำหรับการให้เขียนอัตชีวประวัติ แล้วครูคอยให้การเสริมแรงเพื่อช่วยให้นักเรียนได้ปรับปรุงวิธีการเขียนและช่วยให้นักเรียนได้รู้วิธีการประเมินผลตนเองในการเขียนอยู่เสมอ โดยจัดทำเป็นแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าในการเขียนของตนจะทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนที่คอยรับฟังคำติชมจากครูอยู่ฝ่ายเดียว

โทเรียน (Torian, 1977) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและประเมินผลกระบวนการสอนทักษะความคิดจินตนาการด้วยตนเอง โดยใช้โปรแกรมการเขียนอย่าง

สร้างสรรค์ C.W.P. (Creative Writing Program) ของนักเรียนระดับกลางในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. โปรแกรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ C.W.P.สามารถพัฒนาความคิดด้านจินตนาการของนักเรียนในกลุ่มทดลองได้

2. นักเรียนในกลุ่มทดลองพอใจการแต่งบทร้อยกรอง ในโปรแกรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ C.W.P. เป็นอย่างมากเพราะทำให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงออกด้านจินตนาการของแต่ละบุคคลในการถ่ายทอดความรู้สึก รูปแบบการเขียน ตลอดจนเลือกใช้คำในการเขียน

3. บรรยากาศในการเขียนมีความจำเป็นมาก สำหรับการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

4. ภาษาจะเป็นสื่อสำคัญที่จะช่วยในการถ่ายทอด ความคิดด้านจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนแต่ละคน

แคมป์เบลล์ และ วิลลิส (Campbell and Willis, 1978) ได้ทำการวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยจัดทำโครงการให้นักเรียนเกรด 5 ได้ฝึกเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ ประมาณวันละ 20 นาที โดยครูเป็นผู้กำหนดหัวข้อให้นักเรียนเขียนและอธิบายวิธีการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้กับเด็กและตรวจให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดละเอียดละออ จำนวนทิศทางในการคิด (ความคิดริเริ่ม) และความคล่องในการคิด ตามแนวของทอแรนซ์ หลังจากนั้นอีก 10 วันได้ทดลองใช้แบบฝึกการเขียน และเทคนิคการเสริมแรง ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้พัฒนาขึ้นทั้ง 3 ด้าน และความก้าวหน้ายังคงอยู่ แม้นักเรียนจะไม่ได้รับการเสริมแรงอีกแล้วก็ตาม

กินเน (Kenney, 1979) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 6 จำนวน 267 คน ในโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชอบเลือกเรื่องที่จะเขียนด้วยตนเอง 61.40 % นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชอบเลือกเรื่องที่จะเขียนด้วยตนเอง 80.40 % นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 ใช้เวลาในการเขียนเรื่องต่อเนื่องกันจนจบ คิดเป็น 57.20 % และ 43.40 % ตามลำดับ ความยากในการเขียนเรื่องสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คือ การรวบรวมความคิด เวลานั้นขาดเครื่องมือที่จะช่วยในการเขียนคำศัพท์และไม่มีสมาธิเนื่องจากเสียงรบกวนส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีปัญหาเช่นเดียวกันและมีปัญหาเพิ่มขึ้นมาบ้างในเรื่องการกำหนดเหตุการณ์และอุปนิสัยของตัวละคร

ชานาฮาน (Shanahan, 1987) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับความสามารถในการคิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 128 คน โดยกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 32 คน และกลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม

กลุ่มละ 23 คน กลุ่มทดลองใช้คอมพิวเตอร์เพื่อจัดเตรียมคำสำหรับการคิดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ในแต่ละกลุ่มใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ทำการทดสอบก่อนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ไม่สามารถทำให้การคิดสร้างสรรค์ หรือการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดีขึ้น

จากผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ที่กล่าวมาทั้งหมดส่วนใหญ่แล้วจะมีการกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และแสดงออกโดยการเขียนสิ่งเร้าด้านพฤติกรรมนั้นรวมไปถึงบทบาทของครูผู้สอน การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อ

ต่อการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยการกระตุ้นนักเรียนด้วยสิ่งเร้าทุกประเภทให้ครบถ้วน จะทำให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้นและเป็นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างเต็มความสามารถ

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ผู้วิจัยสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

